

A JURÁTUS-ÉLET

1847/48-BAN

KORRAJZ

A POZSONYI UTOLSÓ HONGYŰLÉS IDEJÉBŐL.

ÍRTA

PASKAY GYULA.

SZERZŐ SAJÁTJA.

BUDAPEST, 1885.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

ELŐSZÓ.

1848 előtt Jurátusnak“ az oly jogvégzett egyént neveztek, ki pro haurienda praxi iudiciaria a királyi Ítéltáblánál Pesten beiratkozni, ennek üléseit látogatni és mielőtt az ügyvédi szigorlatot letenné, valamely táblai ügyvédnél költött egy évi gyakorlatot kimutatni tartozott.

A jurátusi intézmény keletkezése honi jogszolgáltatásunk pirkadásának korszakába esik, s nem szenved kétséget, hogy azon időben már, midőn Árpád-házi királyaink önszemélyökben láták el az igazságszolgáltatás legfőbb funkcióit, * a király udvartartásában több hites kézbesítő (iuratus Exhibitor) talált állandó alkalmazást. **

* A király bírói tisztét egy e célra berendezett földhányáson (magaslaton) szabad ég alatt teljesíté. Ilyen királydombok városok közelében, számos helyen léteznek hazánkban.

** A legrégebb időben az idézvény (citacio) a király pecsétjének: felmutatása által történt.

A nemesi rend elszaporodtával lépést tartott; a peresetek növekedése, minélfogva a peres eljárás gyorsítása érdekében a nádorispán s az országbíró, sőt kisegítéskép ezek ítélőmesterei is (proto notarii) tartának az országban bírói székeket, midőn pedig ezek sem győzték többé a peres-ügyes felek panaszait elintézni, a király a mozgó bíróságok (iudicia ambulatoria) kiküldetése által iparkodott a bajon lendíteni.

Hogy a most felsorolt bíróságok állandó kézbesítőkkal ellátva valának, erre nézve jogtörténelmünk lapjain gyakran akadunk hitelesnyomokra. Időfolytán azonban ezen kézbesítők, a bíróságok ügykezelésébe is (scripturistica)í befolyást nyervén, midőn a török dúlások miatt a perlekedő feleknek, a káptalani hiteles helyekhez (lóca credibilia) való hozzáférhetés rendkívül megnehezítettett, a jurátusok jogköre a káptalani jogi cselekvények egy részével kibővítettett; *

* A jurátusok hatásköréhez tartozott a bírósági idézései; ítéleteknek stb. az egész országban való kézbesítése. Az eredeti okiratokról vett másolatok hitelesítése; letétek megőrzése; bírói megintések, eltiltások és más bírói előleges intézkedések végrehajtása; a lejárt váltóleveleknek az adósnak való bemutatása; az úriszéken, a megyei esküdt akadályozása esetén a jegyzői tiszt ellátása stb.

míg végre a királyi Curiának a múlt század közepén történt szervezésekor „királyi-táblai hit-es jegyző“ czímmel (iuratus tabulae regiae nó-tárius) felruházva, mint szerves testület, egész 1849. év végéig, úgy társadalmi, mint politikai körökben jelentékeny befolyásra vergődött.

Nem csoda! A jurátus jobbára az előkelőbb nemesi családokból származván, a rokonság révén a fővárosban a jeunesse d'orét képezte.

Emelé a jurátus tekintélyét az is, hogy az akkori korlátolt sajtóviszonyok közepette, a hangadó körökben őket tekintek a közvélemény hami-sítlan faktorainak.

Midőn ezen korból néhány szemelvényt közöl-mék, iparkodtam jelen szerény művemben ama különbséget is kiemelni, mely az excluziv visel-kedésük miatt kiállhatlan német egyetemi bur-íschokkal szemben, a mi jurátusainkat oly előnyös világításba helyezte.

B u d a p e s t e n , 1885. május havában.

A szerző.

I.

Az 1848. évi február 27-ik napján Parisban kitört forradalom híre villámgyorsan terjedt el Európaszerte.

A „szabadság-egyenlőség-testvériség“ hangzatos frázisa varázshatalmat gyakorolt mindenkire. Örege, apraja fennen dicsőíté a párisi barrikádok neves hőseit, sőt mire mai napság alig lehetne számot tartani, még a politikai zajtól mindenkor elzárkózott spieszburgerség is, őszintén átérzett lelkesedéssel osztozott az országgyűlési ifjúság által színre hozott hazafias tüntetésekből.

Kossuth Lajos első volt, ki közvetlenül Franciaországból érkezett futár által (ezt állíták szélteben az emberek) értesült Lajos Fülöp király trónvesztéről.

Ez időben a hongyülés Pozsonyban tartá tanácskozásait és a k. k. és r. r. házában a megyei adminisztrátori (főispán-helyettesi) rendszernek életbeléptetése miatt alkotmányos érzületükben sértett honatyák, éppen ez időtájt erős támadást intéztek a kormány ellen.

Gróf Apponyi György, az akkori magyar udvari kancellár, a megyei ősi intézvény meghamisításával, vádoltatott a miért hivatalbeli előde (gróf Pálffy Fidél) által inaugurált törvénytelen állapotokat tovább fejlesztette, s az ülések ellenzéki szóvivői, valahányszor erre alkalom kínálkozott, ezen legújabb országos sérelem (gravamen) miatt nagy keserűséggel nyilatkoztak; az országgyűlési ifjúság (jurátusok) pedig az alsótáblának három legprononceáltabb konzervatív követét (a konzervatív pártiak peesovicsoknak csúfoltattak), a mikor egyik-másik szólásra felemelkedett helyéről, zúgás és püsszegéssel fogadta. *

Kivált Paczolay Jánosra látszottak leginkább neheztelni, ki a kurjongó és tomboló karzati ifjúsággal farkas-szemet szokott nézni s keresztbe font karokkal, gúnyos mosolylyal ajkain, állva maradt helyén s várta, míg az elnöklő kir. személynök az éktelen zajnak véget vet, hogy aztán tovább folytathassa beszédét.

Ez volt a pozsonyi országgyűlés képe, midőn a párisi forradalom híre váratlanul, mint villám lecsapott közénk.

És most nézzünk a városban széjjel.

* Paczolay János Hont-, Jagasics Sándor Esztergom megyei követ és Szluha Imre kir. tanácsos és Jász-Kún kerületi kapitány valának leginkább kitéve a jurátusok inszultusainak.

A sétatér hemzsegett a sok kíváncsi népségtől.

De mily változás az arczokon, mily élénkség a társalgásban, mily derűtség a hangulatban? Ama heves taglejtések, melyek kíséretében jurátusaink nagyban dikczióztak, a szemlélőre azt a benyomást tévé, hogy ifjaink belvilágát valami kivételes, mindnyáját érdeklő esemény híre hevíti,

Valóban meglepő volt látni ezt a sétáló közöniséget; mintha tegnapról mára arczot és kedélyt cserélt volna. Másként járt mint azelőtt; lépései ruganyosabbak, hangja emeltebb, arcza örömtől "eláradott volt: mintha mindnyája családi örömnepet ülné.

A hölgyek ez alatt úton-útfélen osztogaták a férfiaknak a nemzeti színű csokrot (kokárdát) s nem volt köztünk senki, ki azt önérzetes grandeszszel nem viselte volna.

Az országgyűlési ifjúság rendes gyűlhelye: a Hollinger-kávéház is nagy változáson ment keresztül. A főpinczér által ezelőtt naponta rendezni szokott lutri-játék senkit sem érdekelt többé. A jurátusok a *helyett*, hogy kártya-játékkal töltenék idejüket, most erősen politizáltak, gyűléseztek s a világszabadság nagy eszméje megvalósulásának archimedesi pontját kutatva, egegrázó szónoklatokat tartottak a biliárd-teremben.

Pénzök is volt bőven; elég ok tehát, hogy széles jó kedvű és amint azt az akkori tónus megkívánta, olykor garázda is legyen;

„héj! mert ama jó világban“

„a fokosnak fénykorában“

nagy úr is volt ám a jurátus Pozsonyban s hogy nem volt tréfa dolog vele kikötni, azt a mészáros- meghenteslegények az „Eisenbründel“ korcsmahelyiségben nem rég megesett dulakadásban bőven kijutott ütlegekből, mit a nagyerejű Piácsek Krisztof és Bossányi Imre jurátusok osztogattak, — tapasztalhaták.

Azt mondám az imént, hogy a jurátusok ez időtájt sok pénzzel rendelkeztek.

Hát, eme csodák csodája miként történhetett? elmondom röviden.

Lakott ugyanis korrajzunk idején a gróf Pálffy család úrihatósága alatt levő Schlossberg nevezetű külvárosban tömérdek házaló zsidó (handlés). Külsejére valamennyi oly ágról szakadt volt, hogy akár koldusnak beillett volna, aztán mindenik oly vézna testalkatúnak, betegesnek látszott, hogy szinte megesett az ember szíve rajta. Azonban a handlést ezen egyéni tulajdonságok koránt sem gátolták abban, hogy a jurátusok lakta házak udvarán, még a boldogok álmát alvó lakókat „handlé handleii“ ordításokkal kora hajnali órákban fel ne riaszszák.

Ezen reggeli séta t. i. a legalkalmasabb idő vala rajok nézve, minthogy a jurátus napközben nem volt otthon található.

A handlésnek oda lent az udvaron nem kellett soká kurjongani. Odafent az emeleti udvari szobában a jurátus rozoga ágyán fekvé, egyik fülével már rég leste a hangokat, melyek hallatára egy szökéssel az ajtónál teremve, elkiáltá magát: „dahier!“

Ezen szóra hallgatott a handlés és ezt használta ajurátus, valahányszor odáig jutott, hogy már nem tellett az napra potya-ebéd sehól.

Kisvártatva a félig nyitva hagyott ajtón egy bozontos fej s ezzel folytonosságban egy rongyos alak bújt be a szobába.

„Iszt vasz zü handeln?“ nyöszörgött félénken a jövevény.

De már akkor az ágyából kiugrasztott fiatal barátunk, haragos arczkifejezéssel, mint a ki kelleetlen munkát végezni kénytelen, ócska ruhát, csizmát, órát, vagy egyéb holmit szótlanul nyújtott oda a handlésnek.

Csend lett ez alatt, miközben a jurátus a zsidóval kölcsönösen nagy jelentőségű pillantásokat váltottak. Az utóbbi sokáig nézte, forgatta az eladásra szánt tárgyat, végre alig hallhatóan tudakozott annak ára után.

A jurátus szárnypróbálgatásokat tett a németek Pegazusán s miután szerencséjére a Hollingerben a lutrin a főpinczér által németül hangoztatott számokat már megértette, el tudta a maga emberségéből mondani az árat.

Igen ám, de kettőn múlik a vásár s így a szegény zsidón gyakran megesett, hogy egyik-másik jurátus által, ha azt rász kedvében találta, s kivált ha a vásárra bocsátott árúczikkért feltűnő potom összeget kínált, szonika (mi annyit jelent, hogy szó nélkül) az ajtón úgy kiröpítettet, hogy lába csak akkor érte a földet, midőn már az udvaron találta magát.

Ámde csalódnék az, a ki azt hinné, hogy e bánásmód miatt a handlés felháborodásában a hatóságnál feljelentéssel élt volna.

Ki is merészelt volna akkorában a jurátus ellen panaszt emelni?

A városi hatóság nem parancsolt neki, s ha rász fát tett a tűzre, e miatt csak a főlovászmester, fontosabb esetekben a királyi tábla hozhatott felette ítéletet.

A kilódított szegény zsidó is ott lent az udvaron, tudta hányadán van vele (már t. i. a goromba fráterrel); felszedte ruháját a kövezetről s mintha semmi sem történt volna, ugyanazon az úton, melyet az imént akaratlanul meg-

tett, ismét felvászorgott a végzetes szoba ajtajáig“.

Héj, nagy emberismerő volt ám ez a kópé handlés!

Jól tudta ő azt, hogy ha sántikálást színelve benyit oda, a hol oly pórul járt, a vásár javára fog eldőlni.

Úgy is történt!

Lélektani tapasztalaton alapuló tény ugyanis, hogy az erősebb ember megszánja gyöngébb ellenfelét, ha rajta mérgét kiönthette; s valóban a mi emberünk is, kidobása árán jó geáftet csinált, mert a jurátus attilájához olcsón jutott, sőt diplomáját is, melyre neki tiz forintot kölcsönzött, hatalmába kerítette.

Ez volt azon időben a handlésra nézve a legbiztosabb kézi-zálog, melytől a jurátus csak a legnyomasztóbb szükség idején vált meg, mivel-hogy azt negyedévenkint a kir. személynöki expediturában felmutatni kellett.

Pedig az országgyűlési ifjúság gyakran volt „száriban“ s vajmi kevés jurátus mondhatta magáról, hogy neki nincs adóssága; mert hát a lutri, a ferbli nagyban járta s ki a Pálffy-kertben a czigánynak nem tudott parancsolni s a maga fülébe nem muzsikáltatott, aztán a primást nem traktálta

olykor pezsgőborral, az hírre és tekintélyre szert nem tehetett.

Aztán tudni kell, hogy nem minden jurátusnak volt ám ebédje principálisánál és ritka megye rezolvált tiz forint havi díjnál többet az országgyűlési követ mellé oldalasított egyes jurátus számára. Ez persze, ha hazulról apám-uram nem küld hébekorban néhány flórest, még billiárdra sem telt volna és e tekintetben csupán Csekonics Péter temesmegyei követ (későbbi főispánnak) jurátusai képeztek kivételt, kik nála rendszeren, finomul étkeztek s a ki őket bőven tartotta pénzzel olyannyira, hogy egy kedvező pillanatban ügyesen alkalmazott bókért, teszem: „oly szép ma a méltóságos ur, hogy nincs lány, ki menten bele ne szeressen“ de regula tiz forint nyomta az ildomos jurátus markát.

Azonban legjobban folyt dolga a királyi személynöki, nádori, országbírói s az ítélő-mestéri (proto notarii) irodákban alkalmazott jurátusoknak.

Fizetésük nem nagy volt ugyan, hanem abirói parancsok (mandata judiciaria) és örökbevallások (perennales fassiones) után járó taksák szépecskén jövedelmeztek* és jóllehet ezen taksák csak egy

* Alrnássy Pál, a későbbi parlamenti elnök Debreczenben, midőn ipája, gróf Batthyányi Imre tiszamenti birokait 32 évre zálogba vette, 100 db. arannyal jutalmazta (taksa fejében) Ghyczy Kálmán nádori ítélőmester irodáját. Volt is nagy hit-e.

része jutott a jurátusoknak (a nagyobb részt az expeditor kapta), mindamellett az osztalék negyed-évenként minden egyes jurátusnak száz forintot is behozott.

Felesleges megemlítenem, hogy az ilyen napot nagy dárídó követte, minek aztán az lett a vége, hogy a szabónak, meg a suszternek más-napra nem mindig telt ki egész kompetenciája.

Hanem, hogy elbeszélésem elejtett fonálát újja felvegyem, oda kell visszatérnem, a hol azt mondám, hogy az országgyűlési ifjúság, a párisi eseményeket követő napokon sok pénzzel rendelkezett.

Hogy miért volt ez időtájt annyi sok pénzünk, azon mindenki Pozsonyban méltán csodálkozott, azonban oly hosszú idő után nem vélek többé indiszkrétciót elkövetni, ha az olvasónak meg-súgom, hogy ennyi pénzmagra bizony úgy tettünk szert, hogy a sok handlés meg többi zsidó hitelezőink, egy szép márcziusi reggelen, óriási batyukat czepelve, megrohanták lakásunkat s mindenkinek szépecskén visszahozták, még pedig *ingyen* — zálogba adott öltözékeit, óráját, adósleveleit, diplomáját stb.; sőt a mi ennekötte hallatlan dolog volt, zsidó polgártársaink még kölcsönnel is megkínáltak sokakat, minek folytán Ecsegi, Kondori (Krausze), Petrilla s több kolompos-jurátus

kapott a jó alkalmon, hogy a vén Ratiszdorfer és üzértársainak bőkezűsége valóságáról tényleges tudomást szerezzon.

Hej, mert finom orruk is volt ezeknek a zsi-
! dóknak, midőn azt szimatolták ki, hogy az ország-
gyűlési ifjúságot jó lesz javukra lekötelezni, s
hogy ez az élelmes népség számításaiban nem
csalódott — a nyájas olvasó e mű folyamán fog
meggyőződhetni.

II.

Kossuth Lajos már ezen idő tájt a hatalmat az alsóházban teljesen magához ragadta.

A k. k. és r. r. táblája, Kossuth indítványára, a márczius 3-iki országos ülésen a tárgyalandó törvényjavaslatok sorozatát megállapítván, elfogadta az általa benyújtott országgyűlési felirat szövegét, mely szerint a királytól egy felelős minisztériumnak halaszthatlan kinevezése kérelmeztetett. Kossuth híres beszédére, mit ez alkalommal a házban tartott, az okot a bécsi cs. kir. szabalmazott bank papírpénzeinek rohamos érték hanyatlása szolgáltatta. Figyelmeztette szónoklatában a követi ház tagjait, hogy 1790-ben a francia forradalom idején, a magyar nemzet ugyancsak e helyen gyűlésezett, minthogy azonban sem nemzetközi szerződések megalkotása, sem szabadelvű intézmények életbeléptetése által a keletkező bajnak elejét nem vette, ezen mulasztásért aztán sok ezer derék katona életével, az állam, úgy a magánosok vagyonuk elpusztulásával lakoltak stb.

Nem volt többé senki, ki ezentúl ellenállni birt volna Kossuth szónoki varázsának. Még a „nagy“ Széchenyi István gróf sem aratott Kossuth-tal szemben győzelmet, midőn b'tet olykor a mérséklet hangján czáfolgatta, sőt egyik országos ülésen, a mikor Kossuth, a magyar kir. kancelláriát, az országos sérelmek akaratos elodázásának vádjával terhelte, Széchenyi konzervatív színezetű beszédében nézeteinek adván kifejezést, kevésbé múlt, hogy a karzati *közvélemény* által le nem lmrogtatott.

Kossuth ezek folytán élt az alkalommal, önrzetesen, olykor követelőleg viselkedett; az országgyűlési ifjúság pedig, mely az imadásig csügött személyén, azon vakhír folytán, hogy Kossuthot lépten-nyomon bérelt gyilkosok követik, testőrséggé szervezkedett s márczius 8-ka óta lakszobája ajtaja előtt kettesével, kivont karddal őrt állott.

E kitüntetésben később Batthyányi Lajos gróf és márczius 14-ke óta István főherczeg nádor is részesült.

Ezalatt a „Hollingerben“ zajos ülések tartattak.

Az ifjúság fegyver után kiabált, de minthogy ilyet nem kapott, kénytelen volt, a kir. személynök jóakaratóból, azzal beérni, hogy a Blumenau és Fürsten-Allee terein, kiszolgált altisztek által a

hat-vágásra tanították, s tömeges evolúciók, csatárián czok, rohamok és sánczmegmászások fáradalmaiban echausseirozza magát.

Persze, hogy az ilyen gyermekjátéknak, mely dopörgés, éktelen ordítózás — (vulgo vezénylet) mellett naponta színre hozatott, sok bámulója akadt és mi katonai tehetségünk önteltségében, nagyra tartottuk magunkat.

Nem is volt ám közönséges látvány mintegy ötszáz nyalka fiatal embert, fekete attilában, rojtos topányú feszes magyar nadrágban, fején félrecsapott sas-, vagy fáczántollal díszített kucsmával, az „igazodj“ vagy „jobbra nézz“ csengő kommandó és cigány-banda harsonája kíséretében Pozsony utczáin végigmarsírozni látni.

Ilyenkor a házak ablakai megnépesedtek és sok angyali arcú leányka gyönyörködött ifja látásán.

Mily büszkén lépdel a kedves alak ablakai előtt ! de az a csúnya katonai fegyelem nem engedi meg a szegénynek, hogy köszönthesse epedő szépét csak a ki figyelmes szemlélője volt az ilyen felvonulásnak, az vehette észre, hogy a szerető pár szemei találkoztak, sőt, hogy a légió egyik-másik leventéje, köszöntésül kardját vállához közelebb húzta.

Beh irigyeltük is ily alkalommal tiszteink dolgát, hogy soron kívül haladva s jobbra-halra suhintva kardjukkal, kedvök szerint köszöntötték kedveseiket és ismerőseiket.

Bizony, mai napság furcsán venné ki magát az ilyen gyalog-csapat, mely banganétos puska helyett, vékony görbe karddal tartaná hadgyakorlatait; ámde azon időben ez a látványosság megjárta, sőt imponált és mi is nagyra valánk katonái képzettségünkkel s nem egyszer Bécs városának rohammal való bevételeit komolyan kontempláltuk. Egy ízben megtettük azt is, hogy a főstrázsa-hely mellett tartánk elvonulásunkat s íme milyen nagy vala Örömünk, midőn az őrségen a vezénylő császári tiszt tiszteletünkre fegyverbe szólítá a legénységet s mi „jobbra nézz“ vezénylet mellett büszkén ellépdeltünk mellettök.

Ámde ezen kitüntetésben csak egyszer részesültünk s midőn jövőre bár mily erővel peregtetjük a dobokat, a főőrség katonasága többé felénk sem hederített; nagy vala e miatt boszankodásunk s még az nap a Hollingerben azt határoztuk, hogy ha ismét így fognánk a főőrhelyen fumigáltatni, azt megrohanjuk s a legénységet egytől egyig lefegyverezzük.

Szerencsére a nemzetőrségi parancsnok Zichy Ottó gróf, úgy tisztjeink közül Teleky László gróf

Kállay Menyhért, Schmerzing Tádé báró s többen e határozatról értesülvén, a Hollingerbe siettek s lebeszéltek e botor tervről; nehogy pedig valami mokány gyerek mindamellett belekötődjék a főőrség német katonájába — nem is vezényeltek többé tiszteink arrafelé.

III.

Míg a most vázolt események Pozsonyban végbementek, azalatt Parisban a köztársaság diadalait ülte.

A vén Európa felocsult merev álmából S törni kezdé lánczait, mikkel a zsarnokság lenyüggözé.

Szabadság . . . szabadság! zúgott mint fékvesztett üvöltő orkán, a balti tengertől Gibraltárig s midőn a katholika egyháznak újon választott feje: a fenkölt szellemű IX.Pius pápa, népszabaddító érzelmeinek szent Péter temploma előtt nyiltan adott kifejezést, a lelkesedés mindenütt határt nem ismert többé.

A németországi egyetemi fiatalság elrngta maga alól a skamnumot s a néppel egyesülve, a trón elé Sturm-Peticzióval járult.

Majlandban, Frankfurtban, Berlinben, Badenben zajos népgyűlések tartattak.

Pozsonyban az országgyűlési ifjúság a Hollinger helyiségeiben Lamartine nagyszabású proklamációját a lelkesedés kitörő emócziói közt mohón olvasta.

Pesten a jogászok forrongtak.

Bécsben az Aula fegyverkezett.

De a kamarilla (a reakció emberei) sem vala tétlen.

Számos katonaságot gyűjtött maga köré és Bécs utcáin erős lovas piquettek czirkáltak éjjel-nappal.

„Ámde ez a katonaság nem volt többé a régi kovászból gyúrva“ — mondák fejcsoválva az öreg katonatisztek és nagyon bosszantá őket az, hogy a lengyel nemzetiségű katonát kivéve, a többi, a bécsi népséggel feltűnően fraternizált.

A külföldről lökést kapott politikai áramlattal szemben az országgyűlési fiatalság sem maradt a forradalmi eszmék előtt elzárkózva. Sokan élénken nehezteltek a diétára, a miért a márczius 3-iki feliratban: a sajtószabadság magasztos ügye hallgatással mellőztetett. A szónokok egy része egyenest a királyhoz akart, az országgyűlési ifjúság nevében petíciót intézni, de a többség győzött. Márczius 12-kén több száz aláírással ellátott kérvényt nyujtánk át az országgyűlésnek, melyben, „megütközésünknek adánk kifejezést, a miért az utált cenzúra rögtöni eltörlésének követelménye az országgyűlési feliratban egy árva szóra sem lett méltatva“.

Kossuth, kinél stante sessione, egy küldöttség járt, kedvező eredménnyel biztatott, a miért a jurátusok által az nap nagyszerű fáklyászenével tiszteltetett meg. Az erkélyen jobbján gr. Batthyány Lajos állott, kit Kossuth lelkesedéstől áradozó szónoklatában, a közönségnek, a magyar független felelős ministerium jövő elnökeként bemutatót.

Ez időben özönével jött hozánk a sok proklamáció: Lipcse, Jéna, Bécs-Berlin, Göttingából s az ég tudja még honnan.

Valamennyiben „*Brúdereknék*“ szólíttatánk. A világszabadság közös kincs gyanánt lett elébünk állítva, mely elől hogy nem fogunk elzárkózni, a küldők egy perczig sem kételkedének. Csatlakozzatok — úgy mondák — a jelen világrázó mozgalomhoz és az abszolutizmus sárkányfeje szét fog tiportatni szép hazátokban! stb.

Nem tudtuk, mit tegyünk e sok nyilatkozvánnyal.

Elvégre azt határoztuk, hogy várakozó állásba helyezkedünk. Majd jőni fog a tettek ideje, mondogatá *Ecsegi bácsi, a vén jurátus!*

De már azt tovább nem tűrhettük, hogy a főrendiház üléseire való bejárhatás jogában minket

a stáberlisok* ezentúl meggátoljanak, s e miatt másnap velük majdnem tettelegességre került a dolog, minek az lett a következése, hogy jövőre elleneseinket (a stáberlisokat) nem láttuk többé helyeiken.

Ez volt a szabadsági mozgalomnak első vívmánya Pozsonyban!

A karok és rendek házában ez időben egy sajtóságos esemény játszódott le.

Kossuth ugyanis, a márczius 12-iki nyilvános ülésben, az udvari kancellária törvénysértései miatt ismét dörögte hatalmas szavát, midőn a csöndben, melylyel beszédét hallgattuk, a vele szemközt levő, úgynevezett „mágnás-páholyban“ báró Wenckheim Béla véletlenül egy vexir-czukorkát elcsattantott. Azt hittük, hogy valaki (ki is lehetett más, mint az átkozott kamarilla bérelt gyikosa?) pisztolylyal lőtt Kossuthra.

Egy másodperczig, míg az általános megdöbbenés és elszörnyűködés tartott, a szó torkunkon rekedt s mindenki a félelem kifejezésével Kossuthra mereszté szemeit.

Én, az abszencziумok padján ülve, leolvastam Kossuthnak megrémült arczáról, hogy a csatta-

* A stáberlisok (palotások) a nádor jurátusai voltak, kik ébenfa botjukkal, melynek markolatán piros selyemszalag csüngött, a nádor megérkeztét, bottal a padlót kopogtatva jelezték. Tőlük függött, kit akartak a karzatokra bocsátani.

násban ő is, személye ellen intézett merényletet vélt látni, de csakhamar visszanyerte lelki ruganyosságát s habár arcza még feltűnően halavány volt, az e közben dühös kifakadásokba kitört „gyilkost“ kiabáló közönséget, azon emlékezetes szavaival megnyugtatta: „a törvényhozó testületet, midőn tanácskozik, még az ágyúk dörgése sem képes megfélemlíteni“ és miután a kínos jelenet okát (kezeiben tartván a végzetes czukorka maradványát) Wenckheim Béla báró a páholyból kihajolva megmagyarázta, Kossuth viharos tetszésnyilvánítások között folytatta beszédét.

IV.

Sebesen kergette egyik nap a másikat.

Munkával nem törődött senki közülünk.

Egész áldott nap híreket hajhásztunk; kaptunk olyan újságot is, hogy Pest alatt a Rákoson száz-ezer ember csődült fegyver alá, s hogy ezen népsereg a lengyel forradalomban szolgált tisztek által a kaszaforgatás rettenetes harci mesterségében begyakoroltatik, miszerint Kossuth parancsára bárhol helyt álljon.

Elhittük e hírt utolsó betűig.

Hanem a pecsovitspárt is fejét kezdé veszteni, minthogy a „félsz“ nagyon meglátszott több ilyenekül ismert nagy és kis úron Pozsonyban.

Egyszerre, mint a derült égből lecsapott villám, úgy lepett meg mindnyájunkat a hír, hogy Bécsben márczius 13-án a forradalom kiütött, hogy polgárvér folyt, hogy Metternich herczeg osztrák főkancellár s a császári ház ministere elkergettetett, hogy végül gróf Apponyi György magyar kir. udvari kancellár állásáról leköszönt. *

* Két pozsonyi származású molnárlegény Bécsből a Dunán Pozsonyban csónakázva első hozta a bécsi híreket.

Ez az örvendetes újdonság márczius 13-án este érkezett hozzánk Pozsonyba és csakhamar az egész várost bejárta, mindenütt határtalan lelkesedést keltvén.

A nádor-főhercegnek lakásán (a külvárosi primási palotában) a termék ablakai késő éjfélig meg valának világítva s a palota udvarába sok úri hintó robogott minduntalan ki s be.

Másnap a palota belső kapuja előtt őrt állott óriási gránátosok mellett, vékony dongájú jurátusokat, kettesével, kivont karddal látott a járókelő közönség az őrségi szolgálatot teljesíteni.

A mindenható Metternich bukásának híre nagy örömmel tölte el keblünket.

E tényben hazánk egén egy szebb jövő pity-mallatát véltük látni. Átalános volt a hiedelem, miszerint a gyűlölt Metternich kegyvesztését Zsófia főherceg-asszony befolyása eredményezte.

A bécsi események felől a követi-tábla egyes tagjaihoz csak csak a márczius 14-én tartott ülés tartamán érkeztek levélbeli megbízható adatok.

Nagy lett e miatt az izgalom a házban s az elnök indítványára, az országos tanácskozás zárt üléssé alakult, mely azonban csak rövid ideig tartott, mire aztán a nyilvános ülés folytatattván, az napi határozataiból a következőkről teszek említést.*

* Az országos röpiratok után.

1. A nádor-ispán küldöttségileg felkérendő, hogy a márczius 3-ki alsóházi felíratot, a főrendeknél hova-elébb tanácskozás alá vétesse s minthogy nem élünk oly időket, a melyekben egyes kifejezések felett, hosszú vitatkozásokat kár nélkül folytatni lehetne: ő fensége hasson oda, miszerint a felíratot a főrendi-tábla, ha a dolog lényegére nézve a karok és rendekkel egyetért, változatlanul fogadja el.

2. A szomszéd államokban már létező szabad sajtó mellett, hazánkban a cenzúra meg nem tűrhető többé; semmi nem szenved tehát kevésbé halasztást: mint az országnak a szabadsajtó iránti, soha el nem idegenített és el sem idegeníthető jogát helyreállítani, meghagyatván a sajtó-törvény kidolgozásával megbízott választmánynak, hogy az országgyűlési irattárban létező, a két utóbbi országgyűlésen el nem készült választmányi munkálatok alapján, rövid idő alatt törvényjavaslatot készítsen s azt az alsó-táblának terjeszse be.

3. A bizonytalan jövő esélyeivel szemben, a belbéke megőrzése szempontjából, az alsó-tábla kebeléből választmány küldetik ki törvényjavaslat kidolgozására, mely által az országban a rend és béke, valamint az élet- és vagyonbiztonság a honpolgárok védpaizsa alá helyeztessék s e célból

törvény útján a nemzeti Őrsereg életbeléptet-
tessék.

Ezen alsóházi üzenet következtében István nádor még az nap d. u. három órakor a főrendi táblánál ülést tartott s ebben a K. K. és R. R. feliratának változatlanul leendő elfogadását melegen ajánlotta, melyhez aztán id. Majthényi László bárónak pártoló felszólalása után a főrendek egyhangúlag hozzájárultak. A nádor ez alkalommal biztosította a főrendeket, hogy az alkotmánynak a kor követelményeihez mért fejlesztése céljából, sze mélyes s hivatalos befolyását, szilárd elhatározással latba vetni fogja.

A főrendi táblának ezen üzenetét Ghyczy Kálmán nádori ítélő-mester az ülés folyamán megfogalmazta s az nyomban hitelesített.

Ezen üzenet haladéktalanul a karok és rendek táblájával közöltetvén, elhatározott, hogy a két tábla felirata ő felségének *küldöttségileg* nyújtassék át Bécsben s e küldöttség vezére maga a nádor-főherczeg legyen.

A főrendek az nap esti órákban tartott ülésökben ezen határozatot elfogadták.

A küldöttség következő tagokból állított össze.

I. Küldöttségi elnök:

István cs. kir. főherczeg Magyarország- nádor-
főispánja.

II. A főrendi-tábla részéről:

Vay Miklós báró, koronaőr.

Lonovics József, csanádi püspök.

Rajacsics József, görög n. e. hitű pátriárka.*

Esterházy Pál hg., Sopronmegye örökös fő-
ispánja.

Perényi Zsigmond báró, Ugocsa megyei fő-
ispán.**

Károlyi György gróf, Békés megyei főispán.

Majláth György ifjabb, Baranya megyei főispán.

Tihanyi Ferencz temesi gróf.

Batthyányi Lajos gróf,***

Cziráky János gróf.

Szapáry Antal gróf.

Teleky László gróf.

Wenckheim Béla báró.

* Ez a későbbi áruló főpap Bécsben egész idő alatt fel-
tűnően nagy magyar nemzetiszínű kokárdát viselt papi öltönyén.

** Katonai bíróság ítélete következtében az akasztófán
kiszzenvedett.

*** Kötél általi halálra ítélve, kegyelemből agyonlötvetett
1849. október 6-án az újépület mögött Budapesten.

III. A követi-tábla részéről:

Zárka János, kir. személynök.
 Ghyczy Kálmán, nádori ítélő-mester.
 Bernát Zsigmond, Ung
 Szemere Bertalan, Borsod
 Andrássy Gyula gróf, Zemplén
 Schnée László, Heves
 Gábrriel István, Abauj
 Padics Miklós, Heves
 Darvas Pál, Grömör
 Bükk Zsigmond, Borsod
 Bóniss Samu Szabolcs
 Bolius János, Arad
 Papszász Lajos, Bihar
 Biró Imre, Arad
 Babarczy Antal, Csongrád
 Rónay János, Csanád
 Mánn József, Máramaros
 Kállay Menyhért, Szabolcs
 Tomcsányi József, Békés
 Asztalos Pál, Máramaros
 Dessewffy Jób, Nógrád
 Tarnóczy Kázmér, Nyitra
 Kossuth Lajos, Pest
 Szentkirályi Móricz, Pest

Hévyay Simon báró, Thúrócz
 Olgyay Titus, Pozsony
 Rutkay István, Zólyom
 Justh József, Thúrócz
 Kubicza Pál, Trencsén
 Kikovszky Móricz, Liptó
 Pázmándy Dénes ifj., Komárom
 Széchenyi István gróf, Mosony
 Madarász László, Somogy
 Vidos József, Vas
 Hunkár Antal, Veszprém
 Csúzy Pál, Zala
 Somssich Pál, Baranya
 Horváth László, Fehér
 Szabó Miklós, Vas
 Gaál Ede, Tolna
 Tolnay Károly, Zala megyei követek.

Jozipovich Antal, túrmezei gróf.
 Fogthüy János, hajdúkerületi követ.

IV. Káptalani követek:

Máriássy Gábor, egri.
 Forgách Antal gr., pozsonyi.
 Daróczy Zsigmond, pécsi.
 Mericzay Antal, váczzi.

V. Városok követei:

Házmán Ferencz, budai.

Háder Pál, székesfehérvári.

Herrgesell Ferencz, győri.

Martiny Frigyes, soproni.

Pitrof János, nagy-szombati.

Rengey Nándor, szegedi.

Komlóssy László, debreczeni

Tóth Lőrincz, breznó-bányai.

Sztanácsky András, szatmár-németi

Károlyi István, pesti.

V.

Ezen fényes küldöttség márczius 15-ik napján volt Bécsbe menendő, de e napon reggeli 8 óra-kor még előbb a közteherviselésről szóló törvény-javaslat volt a követi táblán tárgyalásul kitűzve.

A ház sziniglen megtelt s a közhangulatot számba véve, nem volt nehéz eltalálni, hogy e törvényjavaslatnak a követek között alig* akad ellenzője; azt azonban még sem hittük, hogy a dolog oly simán fog lefolyni.

Első szónokul Somsich Pál jelentkezett, ki az előterjesztett törvényjavaslatra, a hallgatóság élénk helyeslése közben, meggyéje utasítása ellenére, saját jobb meggyőződése szerint szavazott.

A példa gyújtott s alig fél óra múlva, a közteherviselés, mit a szabadelvű-párti követek, már bárom országgyűlésen hiába igyekeztek érvényre juttatni, az alsó-tábla mai egyhangú határozatával törvénynyé vált.

Ugyanezen ülésen határozatba ment, hogy az úrbéri állapotoknak az egész országban egy időben leendő megszüntetése céljából külön törvény

alkottassák; továbbá, hogy az úrbévesztes magánbirtokosok kártalanítását az állam eszközölje. Végül kinyilatkoztaták a k. k. és r. r., hogy már jelen állásukban is, az összes nemzet és nem a *nemesi-osztály* képviselőinek tekintik magukat.

Megemlitendőnek tartom, hogy ezen országos ülésben egy rokonszenves arczu szőke fiatal képviselő, a ház osztatlan tetszése közt tartá szűzbeszédét. (Ezen szónok Szontágh Pál sz. kir. Libetbánya város követe volt, a mostani képviselőháza alelnöke.)

Az ülés déli tizenegy óra után véget ért s a Bécsbe menendő országos küldöttség, mely a mithológiából kölcsönzött hasonlatnál fogva „argonautáknak“ neveztetett el, fényes díszruhában a nádor előléptetése mellett a Dunapartnak tartott, hol a kettős kürtőjű „Franz Carl“ gőzhajó fellobogózza már erősen füstölt.

Tömérdek úrifogat és megszámlálhatlan sokaságú nép lepte el a koronázási dombot meg az alsó Dunapartot.

A nádor, mint saját huszárezredének tábornoka, a szent István-rend nagy szalagjával mellén, leereszkedő nyájassággal, de az elvállalt országos ügy fontosságának tudatában, komoly méltósággal viszonozta a közönség tiszteletteljes köszöntését

Nyomban a főpapság a küldöttség-többi tagjaival vegyesen követé őtét.

Mi szép, mily impozáns volt e felvonulás!

Mily fényes reményeket köténk elutazásukhoz?

Vájjon nem éri-e baj őket? töprenkedének a hölgyek, minthogy a kamarilla hatalmas ám; még megvan hydra-feje s méreg-fogai is és nem irtózik semmi eszköztől vissza, mely őtet céljai elérhetéséhez közelebb hozza.

Ott láttuk a küldöttségi tagok között a főpapság, a főrendek s a képviselők színe-javát.

Mennyi pazarfény, pompa, kincs, gazdagság a sok díszöltönyön. De még is valamennyi közül kiváltott gróf Andrássy Gyula személye, ki sötét meggy színű bársony attilájában, s hason színű, halvány-ezüst veretes nyaklánczczal összetartott mentéjében, melyet kaczkiasan félvállra vetett s mely alól drágakövekkel kirakott öve s széles kardja kilátszott, kucsmáján fényes boglárba szorított sastollal, magas labkőr csizmákban, minden szemet lekötött.

Gyönyörű látványnyá tömörült az egész kép. Mint félistenek, úgy vonultak el szemeink előtt, midőn a gőzösre beszálltak és az tovakatolt velök.

A sok „éljenek“, kalap- és kendő-lobogtatásnak vége-hossza nem volt, míglén a Duna ködfályolában elmosódott látásuk.

Midőn a néző közönség ajkairól, már az utolsó „éljen“ is elröppent, a három legvénebb jurátus: Ecsegi, Petrilla és Kondori (Krausze) fontoskodó arcczal közlének egymásnak valamit, mire társaik által körbe fogva, nagy érdeklődéssel hallgattatának.

Engemet is odacsalta kíváncsiság s hallám, midőn Ecsegi egyik barátjához fordulva, emígy folytatá beszédét:

Már mondtam, hogy számunkra Bécsig egy másik gőzhajó van kibérelve. A kinek a bátorsága nem szállott az inába, az eljöhét velünk; mert lehet, hogy nagy munka várakozik reánk Bécsben. Vessen mindenki számot magával s a ki kész velünk odautazni, az egy óra múlva e helyen gyülekezzen, kardosán díszben, kicsípve, a mint illik, hogy a sógorok Bécsben azoknak nézzenek, a kik vagyunk uraknak; a ki lelke van a németjének, veté oda jó kedvvel, s aztán végigsimította kezével lompos szakállát, egyet fordult sarkán és folytatá: most pedig indulok a Hollingerbe zászlónkért; te meg komám Kondori gondoskodjál az alatt cigánybandáról, a mely felkísérjen Bécsbe. Ezt mondván, menni készült.

— Megállj Bandi! hogy értsük meg egymást, — gáncsoskodék Kondori. Iszen tudod, hogy pénz nélkül a Zukermandliba sem mehetünk el, hát még oda Bécs városába hogyan utazzunk oly lapos erszénynyel mint sokunké? Azt kérdem hát tőled komám, ki költségén teszszük meg ezt a veszedett utat?

— Kisebb gondod is nagyobb legyen ennél, — dörmögött Ecsegi s a Dunának fordulva fölkiáltott: Ahol ni! fűtik a gőzösünket, s aztán így folytatá: Csak annyit mondok, hogy Kossuth Lajos azt üzente, hogy minél többen utazzunk a küldöttség-gel Bécsbe, — azután fontoskodva, hozzátéve — az odautazás oda, meg vissza Pozsonyba (ha ugyan a kamarilla pocsékká nem tesz mindnyájunkat) egy fityingünkbe sem fog kerülni.

— Ez már okos beszéd,—jegyzék meg többen, hanem hát Ecsegi bácsi! mondd meg azt is — rikácsolts egy szöszke jurátus, — ki spendírozza nekünk ezt a kéjutazást?

— Hja, bizony öcsém, nem is szegény embertől tellik az ilyesmi, válaszolt titokzatos szemhunyorintással amaz, — mert a költség, mibe ez utunk kerül, kétezer frtra rúg.

— Kétezer frtra, szörnyűködének többen.

— De hát mégis, mondd meg ki az a nagy ur? — kíváncsiskodék a szöszke ifjoncz.

— Hallgass! ne izélj tovább, — mert úgy sem mondom meg, — zsörtölődött Ecsegi. *

A most történtek után, egy óra múlva kétszáz jurátusnál jóval több várta, azon a helyen, a „Mária-Dorothea“ gőzhajó fölkészültét. De elmúlt bele másfél óra is, mire elindulánk.

A hajókapitány, valami mogorva olasz ember, ott a kormányos deszkán, majd hosszú virginai szivart szíva, majd törökpipájából bodor füstfelhőket eregetve tétlenkedett, s mint látszott semmi respektussal sem viseltetett irántunk.

Ez nagyon bosszantott többünket.

Egy bácskai jurátus már meg nem állhatta a dolgot s Ecsegi felé fordulva megszólalt.

— Adta németje! be szeretnék belekötni — s rámutatva a kapitányra, szájába dugott két ujjával akkorát füttyentett, hogy ez is arra felé fordítá arcját.

Ecsegi bácsi figyelmezteté Gyurit (így hívták a jurátust), hogy iszen, nem német, hanem olasz a kapitány.

—Az imént hallám — érvelt csitítólag — a mint szidta az egyik matrózfiút; „corpo di bacco“ kiáltá s olyan mérges volt, hogy csak úgy szikrázott mindkét szeme!

*) A közhir szerint a hajót István főherceg bérelte ki számunkra.

De Gyuri nem jött ki sodrából s kötekedő hangon visszavágott:

— A ki nem magyar, az mind német!

Nagy kaczaj követé Gyuri e szavait, s ki tudja mi minden történt volna még, ha e közben a hajó harangja meg nem csendül.

— Valahára, felsóhajtánk; Ecsegi bácsi pedig kibontotta nemzeti színtű zászlónkat „sorba igazodj“ hangzott mindenfelől és mi a Rákóczy-induló harangása mellett, kettesével beszálltunk a hajóba.

Kezdetben meglehetősen gyorsasággal haladt hajónk, de minél távolabb maradt utánunk Pozsony vára, annál lomhábban szelte a rozzant vizi-jármű a szőke Duna habjait, úgy hogy már beesteledett, mire Dévény alá értünk.

— Nemsokára Magyarország határán túl leszünk uraim! — szólalt meg közelünkben egy ismeretlen koros férfi, kit idáig a hajón nem láttunk.

— Bánom is én! — vágott közbe krakehler hangon egy tiszaháti „fene gyerek“, ki az ismeretlennek e felszólamlásában megfélemlítési szándékot szupponált. Hát az baj, ha Ausztriában vagyunk? s az idegen előtt kihívó pozitúrába helyezkedett.

Az utóbbi szó nélkül hallgatta hősünk kifakadásait, mi még jobban méregbe hozni látszott emezt.

— Vagy azt hiszi az úr, — se szavaknál egészen közel ugrott elébe, — hogy ott túlnan — Ausztriában, már kisebb úr leszek, mint voltam mostanig?

Éppen seregelni kezdtünk a kakaskodó jurátus körül, midőn a hajó aljáról irtóztató csiszolás és nyikorgás hallatszott. A jövő perczben hajónk megfeneklett.

— No bizony, most szépen vagyunk, — monda ama koros férfi, a Dunába mélyítve tekintetét. — Zátonyra akadtunk! Már most isten nevében itt hálhatunk s bevárhatjuk a holnap reggel Bécsből érkező hajót, hogy kiszabadítson reménytelen helyzetünkből.

Nagy vala e miatt a jurátusok boszankodása.

— Micsoda, mi itt megháljunk a Dunán, mint a vadkacsák s ne is lássuk Bécs városát! — kiáltott össze-vissza az ifjúság.

— Azután csakugyan elmondhatnák rólunk, hogy áprilisben jártunk — dühöngött Kondori.

Ecsegi mogorván maga elé nézett; valamin gondolkodni látszék,

A kapitány ez alatt elparancsolt minket a hajó túlsó végére, a matrózok pedig vezényszóra „lullaj” ordítások között a hajót csákyáikkal a zátonyból kimozdítani erőködtek.

Már jó darab ideig vesződött a szolganépség a jármű kiszabadításával. Mind hiába!

A jurátusok mérgelődtek; szidták a kapitányt ügyetlensége miatt, utóbb éktelen káromkodásban tört ki haragjuk ellene.

De a kapitány mit sem törődött ezzel, hanem ánglius flegmával azon volt, hogy beállítja a hasztalan munkát.

E hír hallatára még nagyobb lett elkeseredésünk.

Egyszerre Ecsegi elkiáltja magát:

— Kamarilla! Árulás!

Nem kellett több!

Megrohantuk a kapitány kajütjét, hová a zaj kezdetén az idegen elrejtőzött. Száz kéz nyúlt feléje, hogy torkon ragadja, hanem a kapitány utunkat állotta, s elzárva az ajtót előttünk, újból osztani kezdé parancsait; a fiatalság pedig a hajóslegényekkel vetélykedve, a ki hogy tudott úgy dolgozott és íme... a hajó lengedezni kezdett és kis vártatva serényen folytatta útját Bécs felé.

VI.

Éjfél után lehetett már, midőn az öreg Dunát elhagyva, a csatornán haladtunk Bécs felé.

Már távolról láttuk a Duna jobbpartján az ör-tüzeket lobogni s azok körül égő fáklyákkal, kíséreties alakú embereket föl s alá futkosni.

Az idő ködös volt s e látomány nem gyakorolt vonzó benyomást reánk.

Később dobpörgés és trombitahangok üték meg füleinket.

Ez sem volt nagyon ínünkre.

Hát ha ez a furfangos hajós-kapitány — így töprenkedénk — szöröstül-bőröstül a kamarilla torkába fog bennünket szállítani?

Sajátságos, nyugtalanító érzés vett erőt rajtunk, mi a szép égés bizonyos neméhez hasonlított. De csakhamar eloszlottak aggodalmaink.

A *Fuchsenliedchen*, mit a Dunaparton felállított zenészek üdvözetünkül játszottak és a megújuló *Brüder* ordításokban aulista barátainkra ismerénk.

Ott valának pozsonyi jurátustársaink is, kik az országos küldöttséget vitt hajóval, nálunknál hamarább érkeztek Bécsbe.

Ecsegi a zászlóval a menet élére állott.

Sűrű szakál és hatalmas bajúszszal borított arcza, zömök, vállas termete az éji világításnál impozáns alakká magaslott.

Soha ily öröm-nyilvánulásnak tanúja nem voltam.

Az aulisták a polgárokkal vetélykedve, összevisszaöleltek, csókoltak.

Legtöbb jutott belőle Ecsegi bácsinak, kit a derék bécsiek majd felfaltak nyájaskodásukban. Kíváncsiak voltak kilétére; mert koránál fogva, jurátusnak nem tekintek őtet. Meg is ostromolták kérdéseikkel, ő azonban a zászlóval mogorván állott helyén és szótlánul tűrte e mártíromságot. Csak midőn a brüderek friss kolbászszal, borral, sörrel bőven felszolgáltak, adott életjelt magáról. Hamarosan hozzáfogtunk a szabad ég alatti lakmározáshoz, mert a hajón kenyér és sajton kívül egyebet nem kaptunk enni s midőn már jó bepofáztunk, ráhúztuk a cigánynyal a mi nőtainkat, s a jó bécsiekkal jártuk hévvel a *csárdást*, hogy a brüdereknek csak úgy hullott a földre félre-csapott kalábriai széles karimájú kalapjuk. Tőlük hallottuk, milyen örömrivalgással fogadtatott az

országgyűlési küldöttség s hogy a nádor-főherczeg hintáját az aulisták vontatták a cs. burg udvarába. Kivált Kossuthot dicsőíték, ki elragadó ékesszólással beszélt az Aula előtt.

Alvásról szó sem volt! De még is megesett egyik-másik jurátuson, hogy nem bírván ellentállni a polgárok nyájas hívogatásának, néhányan ezekhez ménének kovártélyba.

Én a zömmel az aula-épületbe indultam.

Itt is: „*Hoch unseren ungarischen Brudern!*“ felkiáltással üdvözlöteténk és a sok puszizkodásnak, ölelgetésnek vége-hossza nem volt.

A termék kaszárnyaszerűen valának berendezve. A falakon szimetrikus arányokban kard és puská lógott. A padok ágy gyanánt szolgáltak és szalmazsák meg pokrócczal leterítve voltak. Az asztalok sült hússal, czipóval és nagy halom tormás virstlivel telítve majd leroskadtak az öblös sörös kancsók súlya alatt.

Lett persze nemsokára jókedv; tánczra keredtünk egymással s a komolyságát mindvégig megőrzött Ecsegi meg nem állhatta, hogy táncz közben bele ne kurjantson a két szál cigánygyerek által hegedült magyar és német tánczdarabok dallamába.

Másnap reggel nyolcz órakor elmaradt társainkkal találkánk volt az Aulában.

Innen zenezsóval menénk Kossuthhoz, ki többed magával a Franz-Carl hotelben szállt meg, míg a követek másik része a „magyar királyhoz“ címzett szállóban helyezkedett el.

Sohasem csapott magyar ember olyan zajt Bécsben, mint a milyet mi véghez vittünk. Még Chák Máté serege sem lehetett annyira garázda, mint mi valánk. Pedig Chák kún lovasai ugyancsak kitettek magukért, midőn a szorongatott Habsburg Rudolf ellenfelét, a hatalmas Ottokár cseh királyt legyőzván, diadalmasan bevonulának Bécs városába.*

Az aulisták voltak kalauzaink, kikkel karöltve és csintalankodva végigbarangoltuk Bécs utczeit.

Sok ember, közöttük sok előkelő ur, nemzetőri tiszt, a demimondes világ kitűnősegei, iparos, munkás-nép, stb. kísérelt lépten-nyomon mindennév.

A merre elvonulánk a nyitott ablakokból elegáns úrihölgyek lelkendezve lobogtaták felénk kendőiket; hullott ránk a sok virág, színes szalagkokárda, sőt selyemkendő is özönével.

* A hat udvarú Matschaker-Hof Bécsben, Chák Máté tulajdona volt. Máiig is használt elnevezését a palota kapuja fölött kőlapba vésett MATH. CHÁK feliratból vette.

Legtöbb bámulója akadt Ecseginek, ki a menet élén a zászlóval lépdelve, a sok virágot és szalagot, mit kezeügyébe kerített, mind magára aggatta.

Volt ember, kivált a munkás osztályból, ki a marczona képű Ecsegit, Kossuthnak tartván, hálálkodva térdre borult előtte.

Utunk valóságos diadalmenet vala!

Egy ízben azt is megcselekedtük, hogy midőn egy palotaszerű épület erkélyén, szép fiatal hölgyön akadt meg szemünk, az utczán, mint vezényszóra megálltunk előtte s aprózni kezdtük a csárdást, miközben feléje kacsingatva, addig kértük, dévajkodva hívtuk, hívogattuk, esengtünk, jőne le velünk táncolni, míg valóban ott termett köztünk, aztán megforgattuk derekasan, sőt nem állok érte jót, hogy lopva meg is csókoltuk és mindez rendjén vala akkor, s nem akadt közelében dühös Othello, ki e miatt a gyilkot markolatig szívünkbe szúrta volna. Ellenkezőleg, a szép ismeretlen nem látszék neheztelni reánk, midőn a táncztól kimerülve távozott.

Manap ugyancsak pórul járnánk, ha a leírt jelenetet Bécsben ismételni kedvünk kerekednék.

Ilyen kedélyállapotban érkezénk a „Franz-Karl« szállóba.

Kossuth komolyan fogadott s atyailag intett, hogy tiszteljük a vendégszeretetet, melyben Bécs város lakói részesítenek, kivált pedig lelkünkre köté, hogy az Aulával ne lépjünk akcióba a rend és béke felzavarására.

Ezen intelemnek tulajdonítható, hogy az Aulistákat az nap színre hozni szándékolt több rendű tüntetéstől, jelesen a gyűlölt rendőrfőnök (Szedlniczky) lakásának megrohanásától lebeszértük.

Azt az utasítást kaptuk a követektől, hogy déltáján a szent István-téren várakozzunk, s majd onnan a küldöttséggel a császári Burgba juthatunk.

Addig tehát hajrá! Az aulistákkal karöltve, danolva nyakunkba vettük Bécs városát.

Minden kávéházba vagy sörcsarnokba, melyet utunkba ejtettünk betértünk, egy glázli papramorgóra. Sehol sem volt szabad fizetnünk „ist schon bezahlt“ mondták a pinczerek. Még a boltokban is akármit potyára vásárolhattunk volna, de fiatalságunk jó hírének tartozom annak kijelentésével, hogy senki közülünk nem élt vissza e kínáló alkalommal egyre-másra ingyen szertenni.

„Nem szabad potyázni“ volt a jelszó és mi ezt valamennyien hűségesen betartottuk.

De, íme itt vagyunk „István“ székesegyháznak terén. Nagyon megbámultuk a hatalmas épületnek égbe meredő tornyát s egyéb műremekeit. Erősen hittük (s ennek ellenkezőjét hiába vitaták velünk szemben aulista barátaink) hogy e templomot *szent István* királyunk építteté, mert más-különb (így érvelénk) mi értelme lenne a „zöld-fehér-piros“ színű cseréptéglának ott a templom tetőzetén?

Itt újra (ki tudja a hányadszor) megreggeliztünk. Még fagyalittal is megkínáltak a brúderek. Vájjon volt-e köztünk olyan, a ki fújta a jeges komedenciát? nem tudom; de ha valaki erősen állítaná, nem mernék fogadni annak ellenkezőjére.

Kis vártatva kíváncsi emberek tömege vett közbe, s a jó bécsiek a szemben fekvő kávéházból, sőt a „Brandstatte“-nek nevezett vendéglőből egyre hoztak számunkra mindenféle enni-inni valót, hogy pedig annál kényelmesebben lakmározhassunk, az aulisták a házakból asztalokat, székeket, még divánokat is czepeltek s azokat rendelkezésünkre bocsátották.

Egyszerre nagy mozgást, néphullámzást vetünk kis távolban észre. Baj van, gondolánk, s az aulisták is figyelni kezdtek az onnan jövő hangokra.

A magyar országgyűlési küldöttség volt, melyet a bécsi nép „vivát“ és „hoch“ kiáltásokkal kísérelt utczáról utczára.

Nemsokára megpillantottuk őket. Mind mennyi fejedelmet, kalap emeléssel tisztelte meg a néző közönség. Még a „szent István“ téren álló fiakeres is a bakra felkapva és föveget a feje fölött rázva, torkaszakadtig ordított: „Es leben hoch unsere ungarischen Herren“!

VII.

És most Isten veletek minden, mit a világon szerettem! Szép leány, tüzes bor, cigány-zene fölcsiklandozó dallamaiddal. Isten veletek jó kedves ifjúkori reménykedéseimnek ábrándos arany várai! [Isten veled múlt, jövő s mindaz, mit az emberi nyelv a „földi öröm“ fogalmával megjelöl. Szervusz víg czimborák, bajtársaim ott a Tisza, Maros táján. Élj boldogan, aranyos, egyetlen Juliskám, meg titeket is kedves, gondos szüleim, áldjon meg az Isten mind a két kezével! Hív a haza! Megyek a deputációval a trón zsámolyához, a jóságos^Ferdinánd király elé! . . . Hm, ha csak ő rajta múlték — így fűzénk tova, menetközben gondolatainkat — mitől sem kellene tartanunk! De mikor az az átkozott kamarilla, sötét népgyilkos terveivel, csak úgy lesi az alkalmat, hogy a szabadság letiprására, a magyar nemzetnek leigázására, kitörjön rejtekéből . . . láthatatlan odújából!

Így és ilyforma tépelődésekkel telített kebellem s a honatyák példáját követve, komoly magatar-

tással haladtunk a küldöttséghez csatlakozva, Bécs városának piros-fekete-arany színű zászlókkal sűrűn díszített, emberekkel zsúfolt utcáin végig.

A bécsi nép a *juraten* szót a *magnaten* szóval eltévesztette (felcserélte) és minket meglátva: „Das sind die Magnaten“ magyarázta hangosan egymásnak.

Katonaságot eddigi sétánkon nem igen látunk, hanem minél inkább közeledtünk a fejedelmi székház (Burg) felé, annál több lovas és gyalog ezred tartá a közeli tereket és utcákat megszállva, kivált a karintiai utcának a burgnak torkoló része, valamint a burg kapui, kettős sorfal katonasággal elzárva valának.

Az állott napi parancsukban, hogy a magyar küldöttségen kívül, senkit se bocsássanak a burgba. De a vezénylő tábornok nem tudta, hogy mi (jurátusok) nem tartozunk a deputációhoz, minthogy ahhoz szorosán csatlakozánk. Így jutottunk be szerencsésen a burg udvarába.

Ezt a furfangot Ecsegi tanácsára tettük.

De hagyjuk magát Kossuth Lajost beszélni, ki Turinból 1884. augusztus 24-én keltezett megbecsülhetlen soraival, nekem ez esetre vonatkozólag a következőket írni kegyeskedett:

„Gyalog mentünk a közel fogadóból avarba, törvényeink szentesítésének s a független magyar ministerium kinevezésének ünnepélyes ígérését a király szájából meghallgatni. A számunkra üresen tartott utcák közepét két oldalt tömérdek nép szegélyezte, melynek soraiból közeledtemre mint puskatüz hangzott fel a „hoch, sJáva, evviva, éljen Kossuth!“ Erre aztán egyszerre kiválik a küldöttség homloksoraiból herczeg Észterházy Pál (későbbi ministercollegám) hozzám jön, kezét / nyújtja és elkiáltja magát: *én is hazafi vagyok,; rendelkezésére állok; tessék velem parancsolni.*“

Az országgyűlési ifjúság élj énbe tör ki, vállaira veszi a herczeget s úgy viszi a vár kapuig.“

Különös idők! Furcsa jelenetek!“

Aztán nagy hazánkfia így folytatja levelét:

„Ez, bár jellemző, de az eszmények érdekességére nem tartozik, s ha én beszélem el, kérkedésre magyaráztathatnék, azért kihagytam Irataimból.“

A burg udvarában térdig érő szalma vala a földre hintve, melyen a múlt éjjel katonaság bivouacirozott,

Kossuth a küldöttségtől kissé elmaradva, e pár szót suttogá nekünk:

— No fiuk, néhány perez múlva eldől hazánk sorsa; ha soká találnánk ott benn (a várlakra mutatott) maradni, akkor baj van. Legyetek résen!

Hogy Kossuth a legrosszabbra el volt készítve, iménti szavai bizonyíták.

Nem is csuda! Ő, ki politikai ténykedése miatt a börtön keserveivel megismerkedett, kötve hitt a „muszájból“ meghunyászkodó reakció embereinek.

A midőn a küldöttség tőlünk jobbra a főportálon felment az emeletre, mi a Ferencz császár ércszobra körül, mely akkor még deszkával volt fedve, csoportosulánk.

Kíváncsiak voltunk: mi van ezen óriási csonka torony alatt, s a deszkanyílásokon soká nézegettük a monumentális szobrot, mely éppen csiszolás alatt volt.

Utóbb leheveredtünk a szalmára; igen fáradtak voltunk s talpunk a sok járdataposástól akár a tűz úgy égett.

E közben figyelmünket nem messze tőlünk őrt állott magyar „gránátosok“ vevék igénybe.

Feljök közeledénk. Volt öröm meg kézszorítás! A markos legények azon kezdték, hogy a sok kokárdából, mit magunkra feltűzdeltünk, adnánk számukra egy párt. Szívesen osztogattunk belőlök valamennyinek, ezek pedig gombostűvel

feltűzték a medveszőr süvegére, a sárga-fekete rózsza hegyébe; sőt akadt olyan is, a ki felbuzdultában a földre ült s bicskájával kezdte nadrágjáról a zsinórt lefejtetni. De a tiszték nem jó szemmel nézték e műtétet s illemes figyel*meztetésükre, hogy a főörhelyen tartózkodnunk tilos, — odább álltunk.

Már jó félóra eltelhetett, mióta a küldöttséget elveszténk szemeink elől; odaültünk & szobor aljába s néhány népdalt elénekeltünk, eleinte csak úgy halkán, dúdolva, azután nekierezstve hangunkat, csárdásra perdültünk s akkorákat kurjantottunk, hogy a burg csak úgy rengett bele.

Az idő azonban egyre haladt s nekünk úgy látszott, mint ha azóta, hogy küldöttségünk a komor külsejű burg falai közt időzött, egész örökkévalóság volna már.

Ecsegi is dörmögve rázta fejét.

— Tudjátok mit, pattant fel egyik társunk, hívjuk ki Ferdinándot; s mintha a nemzeti színházban Pesten, Lendvay vagy Egressy jutalomjátékán lennénk, rákezdetünk torokszakadtig: Ferdi . . nánd! Ferdi . . nánd!

Ő, a király volt-e, ki a szemközt levő elsőemeleti ablakban megállott és nyájas mosolylyal ajkain reánk tekintett, vagy valamelyik kama-

rása szaladt az ablakhoz, a nagy kiabálás okát tudakolni? egész bizonyosan máig sem mondhatom meg; elég az hozzá, hogy Kondori, a ki mint katonaviselt ember a királyt személyesen ismerte, kucsmáját magasan feje fölött tartva, hatalmas élj énekbe tört ki s mi mindnyájan utána.

E közben az alak elsompolygott helyéről.

Mintha nagy dolgot végeztünk volna, megelégedett mosolyal néztünk egymásra.

— Már most kit hívjunk még ki? kérdék többen.

De már erre valamennyien fennakadtunk, mivelhogy kalendáriumot nem hozván magunkkal, egyikünk sem tudta, kin van a királyi ház tagjai között a kihívásra rangszerint a sor, de csakhamar Zsófia főhercegasszony jutott eszünkbe, ki Metternich megbuktatása óta nagy népszerűségnek örvendett.

Épen stimmolni kezdtük torkunkat, hanem... a hol ni! ott jön már a deputáció.

Követeinknek örömtől áradozó arczáról, a víg hangulatból, melyly el felénk közeledének, azonnal eltaláltuk: hogy rendjén van szénájuk!

Kossuth pedig azt monda nekünk: hogy *mindent megígértek odafenn.*

Az utcán várakozó nép örömjongva fogadá a jó hírt, mert a bécsiek Kossuthnak, Pozsonyban

az országgyűlésen márczius 3-án mondott híres beszédét, az augsburgi újság tudósításból mára egész terjedelmében ismerték és azt is tudták, hogy abban Kossuth nem csak független magyar ministeriumot, hanem alkotmányt is követelt az osztrák tartományok részére.

Délután újra jártuk az utcán a toborzót és ölelkeztünk a jó bécsiekkel untig.

Kossuthot a népözön látni óhajtotta, mire 5 a szálló erkélyéről, a megszámlálhatlan sokaságú embertömeg frenetikus örömrivalgása közepette hallatta hatalmas szavát. Utóbb a nép közé ve-gyülve még több helyen szónokolt.

Mérsékletre inté hallgatóit s fennen hirdeté, hogy a népnek is nemsokára „teljes pompájában megvirrad az alkotmányos szabadság éltető napja“.

Mint a messiást, úgy hallgatta a nép őtet s lelke egész bensőségével csüggött minden szaván. Hitt jövőmondásában s ez megnyugtatta.

Ő volt e napon a helyzetnek korlátlan ura Bécsben. Övé volt a hatalom osztatlanul, oly annyira, hogy (az akkori szójárás szerint): tőle függött a Duna vizét a bécsi néppel kihordatni medréből s ha azt nyilvánítja vala: „nem akarom, hogy a burg ott álljon“ egy kő sem maradt volna a másikon.

A hatalom kezelői is keresék Kossuthnak jó akaratát, kegyeit.

Bizonyágot tesz erről nagy hazánkfia idézett levelének eme passusa:

„Úgy találom, hogy ez eseményekre vonatkozólag“ jegyzeteimből „188. lap, ezen szavaim után: „énei mentem a váriból számot adni az országos küldöttségnek eljárásom felől“ csak éppen a következőket hagytam ki:

„Még most is látni vélem, mily önkénytelenül hajlottak mélyre, a küldöttség főrendi tagjainak büszke fejei, midőn elmondám a burgban tett ama ígéreteket: „Ich schaffe Ruhe dem Hause Oesterreich in Wien!“

Napközben rossz hírek érkeztek.

Közszájon járt, hogy báró Jósika, Erdély gubernátora, a kamarillával szövetkezve, az országgyűlési petíció megrontására törekszik.

Kossuth értésünkre adá, hogy a fejedelem nem képes adott szavát beváltani, minthogy a kamarilla őtet fogva tartja szobáiban; hogy senki sem férhet hozzá s maga István főherceg is eme váratlan fordulat következtében kétségbe esett s el van határozva állásáról lemondani.

E szavak hallatára rémítő harag szállta meg keblünket.

Ecsegi a jurátusok egy részével a néppel egyesülve a császári palotát azon szándékkal akará megrohanni, hogy a fogoly királyt megszabadítsa s hú magyarjai közé Budára vigye.

Szerencsére épen e perczben b. Vay Miklós jobb hírekkel érkezett.

Azontúl mi is nyugodtabb kedélyhangulatban, a Stierbach nevezetű kávéházban gyülekeztünk.

Egyszerre a bejárat felől zajos szóvitát hallánk, melyet Ecsegi két vele jött országgyűlési képviselővel folytatott. Az utóbbiak röviden tudunkra adák, hogy haladéktalanul a hajón, melylyel jövének, Pozsonyba kell visszautaznunk. Ő Felsége így akarja, közbenszólt az egyik képviselő, midőn látta, hogy a jurátusok nem nagy kedvet mutatának a meghagyásnak engedelmeskedni.

Az aulistákat fájdalmasan érinté e hírnek hallása.

Másnap, a „szabadságért“ elvérzett halottaikat készülének nagy pompával eltakarítani s bizton hívék, hogy ez ünnepélyen mi is részt veendünk.

Nem fogom a nyájas olvasót a bécsiektől való búcsúzásunk érzékeny jelenetének leírásával untatni.

Annyi bizonyos, hogy midőn az elválás perczében az *isten véletek!* hangzott felénk, sok ifjú

baráti kebel pihent elérzékenyedve egymáson s a néma kézzorítás oly élénk, a könybe lábadt szemek búcsúja oly szívből fakadt volt, hogy a frigy, mit a „commilitones“ bajtársakkal köténk, e tényben őszinte kifejezést nyert.*

* Az úgynevezett *német légió*, mely szabadságharczunk emléklapjait nem egy fényes harci ténnyel betölté, jobbára a bécsi aulistákból állott.

VIII.

Pozsonyban a Dunaparton meglehetősen számú közönség várta megérkezésünket.

Muzsikaszóval köténk ki a hajóval es a sok koszorúval, szalaggal és tarka-barka selyemkendőkkel, mikkel a jó bécsiek elhalmazának, feldíszítve, alig vártuk, hogy a néző közönségnek így kicsípve bemutathassuk magunkat. Ecsegi azonkívül valami török shawlkendőre is szert tett, a melyet kucsmája körül csavart, mi pedig jókora virágkoszorút raktunk hegyébe. A sok színes selyemkendőt, minthogy az nadrágnylásában mind el nem fért, magára aggatta s így felkészülődve lépdelt hetykén legelől a partra; mi utána kettesével.

Az „éljen“ gyéren hangzott fel, de annál nagyobb volt a hahota, melylyel fogadtatánk, egy erős hangú jurátus pedig elordítá magát „éljen Ecsegi az assiriai király!“ És lett újra óriási kacaj, mintha az egész dunaparti népségnek egy szája lett volna.

Mit tehattunk? mi is kaczagtunk társunk elmés ötletén. Csak Ecsegi bácsi egymaga vágott komor arczot. Meglátszott rajta, hogy a tréfát zokon vette, s a ki közelében állott, az meghallhatta, a mint fogai közt elkerítette: „annak a kopaszszájú kölyöknek azt a veszekedett öreg árgirusát“ stb.

De mily örvendetes, ragyogó híreket hallánk útközben.

Pesten 13-án forradalom ütött ki!

Petőfi Sándor a nép élére állott; Vasvári Pál negyedéves jogász (különös, hogy eddig hírét sem hallottuk?) az egyetemi ifjúság vezére lett!

Az iker fővárosnak (már akkor is Budapestnek kezdtük nevezni) forradalmi (?) kiáltványát és az az nap proklamált 12 szabadság-pontokat, miket menetközben ismerőseinktől kaptunk, nagy mohón olvasgattuk.

Nem hittünk szemeinknek! Oly nagy, oly váratlan vala ez örömhír, hogy alig bírtunk meglepetésünkből felocsúlni.

Lám... lám, mi minden történt azóta, míg mi oda valánk.

Ámde, mi is jó híreket hozánk.

A király mindenbe, a mit kértünk, beleegyezett. Igaz, hogy nem adta még Írásban az aranypecsétés okmányt, azt majd István nádor fogja egy pár nap múlva Pozsonyba magával hozni.

Lesz tehát ministeriumunk, alkotmányunk s a *szabadság-testvériség-egyenlőség* magasztos eszménye, ezen paradicsomi igazság nem lesz írott mallaszt többé! Testté válik az immár, melyet új alkotmányunk keretébe legfölül, drága gyöngy gyanánt beillesztünk majdan!

Arany időket.... gyöngy napokat éltünk!

A háborgós Európa tette gyúlt népeinek küzdelme, látványos, színgazdag képek csoportjában vonult el lelki szemünk előtt. Mint Prometeust, ki a napot megközelíté, hogy isteni tulajdonsággal felruházott korongjából egy darabot bírhasson, úgy láttuk mi is a népeket a szabadság és dicsőség verőfényes magaslatára küzködve felemelkedni!

Harmadnapra kedves vendégeink érkeztek Bécsből. Az aulisták közül többen, kikkel ott létünkkor megismerkedénk, viszonozták a látogatást.

A Hollingerbe vezettük valamennyit, holRáth Gyuri jurátustársunk (a budapesti királyi táblának ez idő szerint tanácselnöke) az országgyűlési ifjúság nevében, egy meleg hangon tartott német üdvözlő beszéddel fogadá őket.

Az nap este megfordultunk velök a város összes mulató helyein s a hasadó hajnal ott talált mindnyájunkat, a Pálffy-kertben, mámoros fővel a

Fuchsenliedet, a Rákóczy indulóval vegyesen énekelve. Aztán a brüdereket, kik a borivástól mind nyakban voltak, magunkhoz czepeltük, hol a kaczenjammert kialudván, az esti hajóval Bécsbe, visszautaztak.

Ez időben az ország minden tájáról, nyelv, vallás és nemzetiségi különbség nélkül küldöttségek érkeztek Kossuthhoz, hogy neki megbízóik nevében, a nép érdekében tett hasznos szolgálataiért köszönetet mondjanak.*

Nagy vala az öröm országszerte, kivált midőn a hongyülés az úrbériség eltörlését, még mielőtt erre nézve a királyi jóváhagyás leérkezett volna, már új-év óta *megszűntetének* kinyilatkoztatta s erről valamennyi törvényhatóságot határozatilag azon meghagyással értesített, miszerint ezen *törvényhozási* intézkedést a népnek közvetlenül tudomására hozza.

A megyei és városi municípiumok az anyaországban egymással vetélykedve buzgólkodtak tisztök teljesítésében, a népnek megmagyarázván, miként az úrbéri teher alól való felszabadulás

* Egy délmagyarországi küldöttség szónoka, a később ellenünk fegyverrel küzdő Sztratimirovics volt, kit Kossuth a magyarországi szerbek nevében tett túlzó követelései miatt rendreutasított.

jótekonyságát, a követi tábla kezdeményezése folytán, *as urak jóakarátának köszönhetik.*

És valóban a világtörténelem lapjain, éhez hasonló politikai tény nincs sehol feljegyezve, hogy egy oly hatalmas kaszt, mint a milyen a főpapság és a nemesség volt, minden társadalmi vagy politikai kényszer nélkül, öseiről öröklött jogairól, fényes kiváltságairól önkényt lemondott volna.

Valamennyi törvényhatóság közül, csupán az erdélyi szászok meg a horvátok képeztek kivételt és míg az előbbieket hírlapjaikban, a Magyarországgal való *unió* ellen nyíltan izgattak, addig a horvát városok matadorjai közgyűléseiken G-ay Lajos nemzetiségi aszpirációit előtérbe tolva, magas állású katonai és polgári honfiai közvetítésével, a pozsonyi országgyűlés által inaugurált reformtörekvések meghiúsítására, az udvari reakció ismert csatlósai közt Bécsben kérésének párt-híveket.

De mi ezen eseményekkel keveset törődünk, A horvátokat, mint eshetőlegesen ellenséget kicsi nyeltük, számba sem vettük, sőt maga Kossuth Lajos is egyik országgyűlési beszédében a mienkhez hasonló nézetének adott kifejezést.

Annál inkább el valánk keseredve a felett, hogy Túrócmezgyében akadt néhány pánszláv

érzelmű pap és iskolai tanító, ki a magyar hegemónia ellen kikelni s a magyar nemzet gyűlésé által legújabbán alkotott törvényeink keretén kivül eső szeparatistikus követelésekkel előállni merészkedett.

Szerencsére, az ilyen elszomorító jelenetek az anyaországban nem ismétlődtek és nehogy azokat az ellenséges indulatú nép-tribúnok jövőre színre hozzák, a törvényhozó-testület, az 1848: XVI. t.-cz. megalkotásával, a megyéknek *ez alapon* leendő rendezéséig a közgyűlések megtartását addiglanra országszerte felfüggesztette.

E közben az újságlapokból értesültünk, hogy báró Wesselényi Miklós (Erdély Kossuthjának ő hívaték akkor), kit a grafenbergi vízgyógymód a megvakulás borzasztó csapása elől megóvni nem birt, az erdélyi országgyűlésre kapott királyi meghívó-levele mellőzésével Zsibóról elindult, hogy a pozsonyi főrendiház üléseiben résztvegyen.

Útját, mely tartós diadalmenethez hasonlított, Pestnek vette.

Fogadtatása itt is nagyszerű volt s midőn a tiszteletére rendezett népgyűlésen megjelenve, Petőfi, Nyáry Pál és többek vezetése mellett a múzeumi lépcsőzeten balfelől helyt foglalt, az ezrekre menő közönség, a testben megtört óriási

alak láttára, oly viharosan lelkesült ovációba tört ki, hogy a népnek ezen hódolata, könyekre indítá a vak hazafit.

Ezután ékes beszédben Emődý Vincze, fiatal ügyvéd üdvözlé ötet és midőn Wesselényi messzire elhangzó mély hangjával a két testvér-haza egyesülésének szükségét hangoztatva, felhivta a népgyűlést, hogy az unió ellenségeit ha kell fegyverrel verje le s így Magyarország és Erdély rég óhajtott egyesülését valósítsa meg, — a közönség esküre emelt jobbal, mint tomboló orkán kurjongott, hogy vérét ontani, életét az unióért feláldozni kész.

Wesselényi még az nap a hajóval folytatta útját Pozsonynak s itt riadó éljenekkel fogadva, a „zöldfa“ vendéglőbe, Deák Ferencz szomszédságában szállt meg. *

A két régi barát soká tartá egymást átölelve, végre Deák Ferencz így kezdé a szót: „Miklós barátom! annyi a dolgunk, hogy még alunni sem érünk rá.”^ü

* Báró Wesselényi Miklós politikai ténykedése miatt, az erdélyi udvari cancellária által felségsértési perbe fogatván, — Kossuthal és Lovassyval egy időben bebörtönözve volt.

IX.

Az imént vázolt események folyamán István nádor derült kedélyvilága is elborult.

O, ki ezelőtt a főrendiház ülései közben, az elnöki emelvénynyel szemben levő hölgy-karzaton helyt foglalt szépségek közül, az érdekes arczú Batthyány Kázmér grófnét és ifj. Pázmándy Dénes bájos nejét leginkább szokta öblös opera-csovével felkeresni, hogy aztán egy lekötelező mosolyt röptítsen feléjük, ez idő szerint komolyan, gondolatokba merülve ült elnöki székében.*

Jobbfelőli szomszédja, Wenckheim Béla báróval s az e mellett ült Batthyány Lajos gróffal (a későbbi miniszterelnökkel) sem társalgott többé, mint azt ezelőtt oly szívesen tévé; torzképek rajzolásában sem telt kedve már most; pedig e szakmában mester volt, s előbb az ülések folyamán többször megtette azt a tréfát, hogy egyik-másik főrendi tagot (például: báró Bánífy Dénest vagy valamelyik

* István főherczeg elnöki asztalán egy remek készítményű porcellán ténatartón és egyéb díszes alakú íróeszközön kívül még egy kisebb és egy nagyobb elefántcsontból készült operacső is volt elhelyezve.

bóbiskoló főpapot) mythologia kosztümben, irónjával a megszólalásig híven vetett egy szelet papírra. Ezen karrikatúra-képek aztán a mágnások közt kézről-kézre jártak s mint képzelhetni, még azoknál is, kik a főherczegnek modellül szolgálni szerencsések valának, élénk derűtséget keltettek, mi a főherczegnek, ki karczolata benyomásának nyilvánuló jeleit figyelemmel kísérte, látszó örömet szerzett.

A nádor elnöki asztalától balról a zászlósurak ültek.

A nádorhoz legközelebb foglalt helyet idősb Mailáth György országbíró, ki kopasz fejét baljába támasztva, komolyan nézett maga elé s az asztalon előtte fekvő papírra koronkint jegyeztetett.

A nádor, ki némelykor igen beszédes volt s a jobbfelől ülő mágnásokkal élénken társalgott, az öreg országbíróat soha sem szólította meg; tudta, hogy figyelemmel kíséri az ülés folyamát, s a határozatot majd ő fogalmazza meg számára, melyet aztán egy szelet papíron neki odacsúsztatni szokott, hogy azt kívülről betanulva (a nádor) elmondhassa.

A márcziusi napokkal beköszöntött politikai fordulat a nádorra szembeötlő hatást gyakorolt.

Az ülések alatt figyelt a szónokok minden szavára, Stoffer udv. tanácsos pedig (ki az elnöki

szék mögött tilt) sokszor fontos irományokat nyújtott neki oda, miket aztán a főherceg látható megérőltetéssel olvasott végig.

Ez alatt az alsó-ház gőzerővel dolgozott az államszerkezet újításain.

A nádornak e miatt meggyűlt a baja.

Sokat levelezett Béccsel és gyakran eljárta oda.

A közvélemény megnyugvással kísérte ténykedését. Bízott benne; hiszen márczius 13-án a főrendek ülésén kijelentette, hogy „a nemzet-gyűlés feliratában hangoztatott kívánalmakat, minden tőle telhető módon a trón előtt gyámolítani fogja“.

Márczius 18-án nagy napra virradtunk!

A nádor visszaérkezett Bécsből s nyomban a hajóból való kiszállása után az alábbi nyomtatvány szóratott közzé.

„Kedves gróf Batthyány! Ezennel tudósítom önt, hogy ő felsége meg levén győződve, miként a fenforgó körülmények sürgősen megkívánják, hogy azon felelős magyar ministerium, melynek alakításába ő Felsőge mai napon kelt kegyelmes királyi leirata által megegyezett, haladéktalanul összeszerkesztessék és activitásba lépjen, engem felhatalmazni méltóztatott, hogy önt a törvények értelmében, független magyar ministerium elnökévé kinevezvén, ön ministertársait belátása sze-

rint és oly számiban tegye legfelsőbb megerősítés végett javaslatba, a mint azt a ministerium feladatához, a minister-társai törvények útján meghatározandó hatásköréhez és saját felelősségéhez képest szükségesnek ítéli. Egyébiránt legnagyobb hajlandósággal maradok méltóságodnak legszívesb jóakarója. István m. k. nádor.“

Vágyaink, reményeink tetőpontján álltunk!

Innen néztük mint sasnak a kelő nap ragyogását. És szemeinknek nem fájt a szerteözlő fény-sugár, hiszen ez a szabadság pirkadata, a nemzeti feltámadás napjának első fényessége volt.

A nádor nyomtatott nyilatkozványát kezünkben magasra tartva, örömmünkben újongtunk városszerte a e fölötti lelkesedésünket az sem lohasztá le, hogy azon a kelet (dátum) hiányzott.

Azonban nap napot váltott s a Batthyány Lajos gróf részéről előterjesztett ministeri névsor még mindig nem lett megerősítve Bécsben.

Azon hír kezdte szállingani, hogy a császári udvarnál a kamarilla újra győzött.

Ez időben érkezett a pesti ifjúság Pozsonyba. Velők volt Petőfi Sándor, Jókai Mór, Degré Alajos, Vas Gereben (Radákovics), Lisznyay Kálmán s többen. Ezekkel együtt eljött több egyetemi polgár, elükön Vasvári Pállal. Ugyanaz nap egy másik

hajón megérkezett Nyáry Pál Pest megyei alispán, több társával, kiről azt a hirt terjesztgette a fáma, hogy mint a fővárosi csendbizottmány elnöke, fontos előterjesztéseket teend az új kormányznak; velők jött Keglevich Gábor kir. tárnokmester a kir. helytartótanács képviselőjében.

Másnap valamennyit a követi tábla országos* ülésén fogadta.

Csak a fővárosi ifjúsági küldöttség nem nyert az országgyűlés színe elé bebocsáttatást.

Kossuth ugyanis, attól tartván, hogy a franeczia képviselőkamrában nemrég hasonló alkalomból színre hozott izgalmas jelenetek itt is utánzásra találhatnának, ellenzetté a fiatalok fogadtatását.

Nagy vala e miatt a felháborodás a jurátusok között; Kossuth azonban később engedett s az ifjúsági küldöttség az az napi kerületi ülésben előadhatta kívánalmait.

Este a „zöld fánál“ tiszteletökre nagy vacsorát rendeztünk (a bankét szó akkor nem járta még). Tőlük hallottuk először Petőfi legújabb harci dalát:

„Talpra magyar! hí a haza.“

„Itt az idő, most vagy soha!“

melyet aztán mindenütt torokszakadtig danoltunk.

A vacsoránál, az asztalfőn ült Petőfi Sándor.

Zöld színű zrinyje alatt, piros bársony mellényt

viselt, nyakát, mint rendesen, kendő most sem feszélyezte; szélesre lehajtott fehér gyolcs inggallérja, öltözékén a nemzet színeit egyesítette.

Rossz kedvében volt, mert hol egyik, hol a másik kezével idegesen belemarkolt hajába, hogy azt homlokáról hátratólja.

Ezalatt Lisznyay Kalmus kifogyhatlan humorjával mulattatta az asztaltársaságot. Ruházata kifogástalan volt, barna haja fodrozva s elegáns kis alakja mindnyájunkra vonzó hatást gyakorolt.

Nemsokára megeredt a felköszöntők sora.

A nagyfejű, cigány arcú Degré Loizi, szintűgy a szikár testalkatú, spanyol szakálú DonGunárosz (Lauka Guszti) kitettek magukért, de valamennyi toászt közül Vasvári Pálé volt a legkiválóbb, ki be nem érve a koronás földi zsarnokok (?) halálra Ítélésével, szabadságittas lelke villámait egész a menyországig szórta.

Vasvári Pál, egy ruthén papnak a fia a Verhovináról (1849-ben a mariseli csatában megöletett) sovány, magas, alig húsz évesnek látszó, szó'ke alak volt. Halavány szellemes arcában, nagy mélab.ús szempárját nyugodtan horda körül a közönségen. Szónoki varázsa túltett valamennyin. Hangja, szónoki páthosza élénken emlékeztetett Kossuthra.

Vacsora közben a politikával, a jövő horoskópjának felállításával sűrűn foglalkoztunk. Nagy vala a fölötti boszankodásunk, hogy a minap megjött országos deputáció üres kézzel tért vala vissza Bécsből. Élénken kutattuk az okot, mely a ministerium kinevezését késlelteti s e miatti felháborodásunkban mindenkit gyanusítánk, csak Palugyayt, a fogadóst nem, ki szokott szereztetreméltóságával önszemélyében kiszolgált bennünket.

Ily kedélyhangulatban virradt ránk márczius 26-ik napja.

A hírek, mik Bécsből érkeztek, ismét a reakció győzelmét jelezték.

Az országgyűlési ifjúság az utcákon és tereken csoportosulva, fegyver után kiáltozott, azt hozván okúii fel, hogy a válságos helyzet esélyei veii szemben, arra szüksége van, sőt a fiatalság egy része, e jelszó hangoztatása között az alsóházi ülési terembe is behatolt.

A tanácskozmánynak illetén megháborítását Kossuth s vele az egész tábla rossz néven vette. Sok rábeszélés után végre sikerült a henczegő tolaakodókat a terem elhagyására bírni. Inkább felizgatva, mint kibékítve távozánaak s az utcán az országház előtt megállapodva, mérgesen dikcióztak és magát Kossuthot is lerántották, azt

állítván róla, hogy ő sem jobb a Deákné vásznánál. Szemére lobbanták neki s az egész követi karnak, hogy a szerte szállingó kedvezőtlen híreket valamennyien kendőzgetik s az udvari ármányokkal szemben gyáván viselkednek.

Megnyugvást nem nyervén az országgyűlésen, a jurátusok a Hollingerben zajos tanácskozásgyűltek egybe s még az nap d. u. küldöttséget menesztenek, a nem rég követül megválasztott Deák Ferenczhez, kit azonban otthon nem találván, a *halász-kapuban* akkor létezett követi casinóban felkérésének.

A jurátusok szónoka Ecsegi volt, ki Deák Ferencz elé állva, ettől haragos hangon kérdezte: mi légyen az ok, hogy a magyar királyi első független felelős ministerium kinevezése Bécsben annyira halogattatik?

Nagy hazánkfia az interviévben felhozott „ok“ fejtegetése elől kitérve, az ő nyugodt s mégis imponáló arczkifejezésével azt a kérdést intézte Ecsegihez: vájjon hisz-e ő egy becsületes embertől kapott szóbeli ígéretben? s midőn a megszólított váltig bizonyítgatá, hogy az ilyen szónak

* Deák Ferencz a „zöld fához“ címzett II. emeletén lakott. Szomszédai voltak báró Wesselényi Miklós, (ki akkor májeljesen vak volt), aztán Wéer Farkas és gróf Bethlen János.

hinni kell, minthogy a világ morálja ezen alapszik stb., Deák Ferencz helyéről felkelve így folytatta: — No lássa! én a magyar királyt becsületes embernek tartom, — s ezt mondván a mellékterembe távozott.

— Igaz a! kiáltott akaratlanul Ecsegi, aztán mosolyra fanyalítá arczát. Meglátszott rajta, hogy szerepéből kikölkent s hogy nagyon le volt főzve.

A casinóban ez alatt akadtak egyes országgyűlési képviselők, kik Ecsegi személyében már is egy másik Robespierret látni véltek s hevenyében cadeau de la peur gyanánt pénzt gyűjtenek számára, mit azonban ez csak akkor fogadott el, midőn társai biztatták, hogy csak rakja zsebre azt a rongyos bankót; jó lesz majd a cigánynak.

Így álltak a dolgok Pozsonyban, midőn hire terjedt, hogy Kossuth másnap (márczius 27-kén) egy hatalmas beszédre készül, melylyel a magyar udvari kancelláriának intézvényét halomra dönteni fogja.

Már kora reggel az országházába nyíló feljáratokat a kíváncsi közönség elfoglalva tartá, s midőn az ülés kezdetét vette, annyi ember tódult a karzatra, hogy az a nagy teher alatt recsegni kezdett, s az az elnök parancsára kiürített.

Már a követi tábla minden helye el volt foglalva. Csak Kossuth hibázott még. Az elnökség jónak látta az ő megérkeztéig az ülést meg nem nyitni, s addig ki-ki padjában maradván, legtöbbszörre állva, szomszédjával halkán társalgott. Minden szem őtet kereste, s valahányszor a terem-ajtó megnyílt, mindenki arra felé fordítá tekintetét. Végre megjött, mint rendesen fekete magyar ruhában, kardosán. Az egész ház s a hallgatóság lelkesült „éljennel“ fogadta. Levertnek látszott s arcza a szokottnál halványabb volt. Helyére érkezve, az elnök az ülést megkezdettnek kijelentette s Kossuth leoldván derekáról kardját, állva maradt s szólásra jelentkezett. Nem akadt senki, a ki előtte szólni kívánt volna. És lett a házban csend, a milyen csak Deák Ferencz beszédeinél szokott előfordulni s midőn Kossuth az udvari reakció embereinek vakand módra áskálódó törekvéseit elítélve, a király rász tanácsadóit, a törvény azon tétele alapján: *qui se contra statum publicum errigit* stb. fel ségsértési bíín miatt perbe fogatni indítványozta, — a közhelyeslés szava oly hatalmas arányokban nyilatkozott, hogy Kossuth a tomboló zajban, perczekig szóhoz nem juthatott.

Azt hittük, hogy Kossuth, mint a vadász, ki a csiripoló verébsereg közé puskázik, —

elnémítani fogja a reakció bagolyhuhogását, mennyire nagy vala tehát ámulatunk, midőn márczius 29-én a nádorhoz, egy Zsedényi Ede kir. udvari kancelláriai tanácsos nevével ellenjegyzett királyi leirat érkezett.

A rász hír bevalósult.

A király az országgyűlés két házának bizottsága által átnyújtott közös feliratban hangoztatott kívánalmakat részben módosítva, részben megtagadva, a parlamenti kormány kinevezését határozottan visszautasította.

Az ifjúság nem volt többé féken tartható. Egész nap nagy csoportokban az utcákat végig járva, forradalmi dalokat énekelt, este pedig a sétatéren, a „zöld fa“ szálló előtt helyt foglalva, szenvedélyes hangon tartott lázító szónoklatok közepette, a királyi leiratot symbolicze, nagy néptömeg jelenlétében megégezte.

Egyszerre híre jött, hogy Zsedényi Ede személyesen Pozsonyban van. Azonnal megindult a hajsza. A jurátusok kézre kerítésére indultak, s a „vörös ökörhez“ című vendéglőn kívül, több magán lakást, szerencsére eredménytelenül, felkutattak.*

* Zsedényi ezalatt a Ventur-utczában fekvő gróf Erdődy-féle házban, egy Szepes megyei követnél volt elrejtve, ki számára éjjélkor a hajóhídon a sz. János szobra elé egy fiakert rendelt, melyen sikerült Bécsbe elmenekülnie.

Lázás izgatottság közt telt el több nap, miközben Deák Ferencz, b. Eötvös József és gróf Széchenyi István Bécsbe az udvarhoz hívtattak.. Batthyány Lajos gróf is ismételve ott járt. Első ízben István nádorral utazott oda, de a Ferencz: Károly főherczegnél tartott konferenciába nem kapott meghívót. Eredménytelenül, elkedvetlenül? tért vissza Pozsonyba, hanem a nádor közbenjárásának sikerült őt harmadnapra, a király elnöklése alatt tartott tanácskozmányba bejuttatni. Végre Kossuth is az udvarhoz hivatott. Ő azonban holmi exministerekkel szóba sem akart állni, mire aztán Ferencz Károly főherczeg elé nyert bebocsátást.

Midőn Kossuth a nyugtalankodó pozsonyiak közé visszatért, a jurátusok annyira elkeseredve voltak a nemzeti közérzületnek illetően fitymálása miatt, hogy a legvégső eszközt is megragadni elhatározva valának.

A hajón megérkezett Kossuth, mint diadalmas imperátor, büszke önérzetes homlokkal fogadá a Dunaparton az őt üdvözlő fiatalságot, szónoklatában, mit az utóbbiakhoz intézett, biztosítá valamennyit, hogy a kamarilla Bécsben földig vaik megalázva s hogy nem telik bele negyvennyolca óra, mire a ministeri névsor megerősítve itt lesz.

Megnyugodtunk szavaiban.

Csakugyan igaza volt!

Ő Felsége V. Ferdinánd király ápril 7-ik mapján a ministerinmot teljes számmal megerődítette.*

Még az nap este a város kivilágittatott. Az íjon kinevezett ministerek (Mészáros Lázár kivételével, ki akkor Olaszországból még meg nem érkezett) a „zöldfa“ szálló erkélyén megjelentek s a sétatért ellepő közönség örömrivalgása által fogadva, nagyszerű fáklyászenével megtiszteltetének.

Kossuth a fáklyásmenet szónokának beszédére, ragyogó ékesszólással felelt. Hangja oly csengős erőteljes volt, hogy egyes, hévvel kiejtett szavait a várfalak élénken visszhangozák.

Ez alatt zsidó polgártársaink Pozsonyban sok, nem várt szívességgel elhalmozák a jurátusokat.

Ez az élelmes népség már a politikai rendszer változás kapunyitásakor előre sejté, hogy az a sok népboldogító törvény, mely majdan azon a nyílt kapun fog kifelé özönlenni, nem mind hasznára fog válni. Aztán szócsövei által arról is értesült, hogy a pozsonyi meg a vidéki hauer-ek (szőlőművelők) nagy kedvet mutatnak a zsidó külváros (Schlossberg) kifosztására.

* Ez örömhírt Bécsből táviraton küldték Pozsonyba. A távírda a két város között márczius 22-ike óta nyílt meg.

Ezért kötelezek le bőkezűségökkel a jurátusokat, s ennél okosabbat nem is tehettek, mint ha házaikat, családjukat és kincseiket a nagy vitézség hírében álló jurátusok által őriztetik.

Lobogó őrtüzek mellett, éjjenként a Schlossberg utcáin tanyáztunk, s egy izben egy rablást szándékkal a Ratzisdorfer ékszerész háza felé özönlő néptömeget, gróf Batthyány Lajos (későbbi miniszterelnök) által vezényelve, karddal? kezünkben futásra kényszeríténk, abban azonban? őket meg nem akadályozhattuk, hogy a lejjebb fekvő zsidó tanodát fel ne gyújtsák s néhány bolthelyiséget ki ne raboljanak.

Így szolgáltatottuk vissza a jó cselekvényt, sőt midőn az országgyűlés már feloszlott, még ott maradtunk mindaddig, míg pár nap múlva rendes, katonaság által felváltattunk.

X.

Nincs már sok mondani valóm!

A magyar nemzet az 1848-iki *charta magnával* kezében, az európai szabad államok soraiba lépett.

Ámde, midőn a verőfényes magaslatról visszapillantánk a múlt idők emlékeivel gazdagon behintett tájra, a látvány, mely lelki szemeink elé tárult, könyekre indított.

Ősi alkotmányunk fellegvára ott hevert romjaiban!

Közel ezer év viharzott el felette. A zsarnoki kéz bár itt-ott megrongálta ledönteni nem bírta soha.

Kossuth hatalmas szelleme rést tört rajta.

Vájjon fogja-e bírni azt újból fölépíteni? Még romjaiban is nagyszerű vala a ledőlt épület-kolosszus.

A mai nemzedéknek aligha lesz annyi ereje ilyen hegynagyságú sziklákat hengeríteni új alkotmányunk sánczvárának alapjába.

Így tünődének sokan igen sokan!

Az országgyűlés ápril 11-én berekesztetett.

Ápril 10-én esti hat órakor gőzhaj ón Pozsonyba lejött a fejedelem, felséges nejével.

Velők érkezének Ferencz Károly főherczeg és legidősb fia Ferencz József, mai alkotmányos koronás-királyunk.

Fogadtatásuk lelkesült volt.

Az országgyűlés berekesztésének ténye más nap, a herczeg-prímás belvárosi palotájának dísztermében ment végbe.

A király arannyal gazdagon hintett piros magyar díszruhában, a nádor-főherczeg és a miniszterek által környezve a trón alján megállott. És megnyíltak ajkai s lett viharos „éljen“ és lelkesedés, melyet Mária Terézia ideje óta nem tanúsított az országgyűlés.

Háromszáz év óta először szólott a trónról Magyarország királya népéhez a haza édes nyelvén. Szavait még az nap az újságlapok *aranybetűkkel* röpíték ország-világgá.

Az osztatlan örömmek ezen határt nem ismerő kitörése, kedvező benyomást gyakorlának a jó királyra, míg neje a szemközti páholyban a megindulás könyeit sírta. Világos sárga selyem ruhát viselt; fején gyémánt diadém pompázott. A pozsonyi uri hölgyek az nap, hódolatuk jeléül a

királyné ruhájához hasonló színű öltözékben jelentek meg a közhelyeken.

Ha Kartágónak volt Máriusa, ki szülővárosának romjai közé eljárt zokogni, úgy nálunk is akadt sok lelkes hazafi, ki az alkotmányrombolás e nagy műve miatt aggódva pillantotta jövő ködös távlatába.

Így ifjú Pázmándy Dénes, Komárom megye követe, a liberális alsóházi rendi kar egyik dísze, virága, midőn a XVI. törvényczikk alapján a megyék szervezése elkerülhetlenné vált, ez intézkedésben a magyar nemzet bukását látta, nyilván hirdetvén, hogy Magyarország innentől csak néhány megye által lesz a földképen ábrázolva s hogy a többi nemzetiségek rövid idő múlva temetésén tort fognak ülni stb. de — úgymond — ő' ezt itthon nem akarja megélni s inkább kivándorol Svájcza.

Ennek pendántja volt: Pálffy József gróf a felsőház egyik jeles ellenzéki szónoka, ki midőn az úrbéri szolgálmányok eltörlése (mit azelőtt a mágánásoknál ő hévvel szorgalmazott), törvénynyé vált, barátai körében sírva panaszkodott, hogy nem levén módjában birtokai megművelésére a kellő fundus instruktust beszerezni, menthetlenül koldusbotra juttatott.

Sok ünnepelt hazafi bánkódott a haza jövőjén és tépelődve szemlélte, mivé fejlődtek a dolgok, a mióta a szabadsági ideáktól ittasan a korszellem áramlata révén előre tolattunk.

Egyedül Kossuth Lajosnak magasra törő lelke sugárzott fennen és megvilágítja a láthatárt a kislelkűek előtt, a lankadókat elragadó ékes-szólásával bátorítja, sőt erkölcsi hatalmával még a felsőház automatszerű üléseit is felvillanyozá.

Sajátságos lélektani tünetény gyanánt itt bátran feljegyezhetem, hogy a ministerium kinevezésének öröme sem volt képes a lehangoltság érzetét mindenha túlsúlyozni. Csupán a magyar főpapság tett e részben kivételt s a lelkesedés őszinte emóciói közepette mondott le *egyhangúlag* uri jogairól.

Azonban még alig hogy világot látott a parlamentáris kormányrendszer és Kossuthnak lángeze már is szűknek találta a haza államiságának látkörét.

Hatalmas koncepcziókban gazdag lelke, kicsinyelte a küzdtert, mit az adott viszonyok idebenn kij élőienek számára.

Már ez időben akadtak a hazában tekintélyes hangok, mik elől a legünnepeltebb hazafiak sem bírtak teljesen elzárkózni s a melyek Kossuthról

azon véleménynyel voltak, hogy ő Ausztriával szemben bosszú-politikát készül űzni.

Nem volt igazuk!

Kossuth nem vala a támadó fél.

A sárkány fogakat, onnan túlról, az udvari reakció bérenczei hintek a békés honpolgárok sorai közé.

És ismét támadtak olyan augurok, kik Kossuth szellemi munkásságának rejtelmes műhelyében, a borongó homályban két alkotás körvonalait vélték látni a mester kezei alatt kidomborodni.

Az egyik: a „népfenség kultusának faragott idomtalan molochja“ volt.

Ezen jövendölátók azt mesélték széltében, hogy Kossuth azt az alkotmány új palotájának csarnokába elhelyezni szánta.

A másik tárgyban jóval tovább a háttérben Kossuth nagyratörő vágyainak „Mózes tábláit“ vélték felfedezni.

Akkor a kettős kő-lap még üres vala!

Egy évvel később Klio vésőjét kényszeríté Kossuth, hogy kardhegygyel vesse bele *kinyilatkoztatásának* tízparancsolatait.

Debreczenben, a reformátusok tisztes egyházában 1849. ápril 14-én harangzúgás és ágyúdörgés közepette lett az uralkodóház az országgyűlés által trónvesztettnek kimondva.

Az országos képviselők néma csendben, elmerengve hallgatták az országgyűlési határozatot, melyet Szacsvay a ház jegyzője felolvasott, nem sejtven még akkor szegény, hogy ezért néhány hónappal később életével fog lakolni.

Az elszorult keblek belvilágában a harczy fúriák vész-alakjai véres harczot küzdenek a béke szellemek csüggedt szeraf-hadával.

Csak Kossuth szemei szórtak villámokat.

A szavazás állva történt.

Egymaga maradt ülve Nyáry Pál.

A koczka eldőlt.

Magyarország mint királyság megszűnt létezni

E tény, a szebb jövő reményeiben hitvesztett nemzeti közérzület kétségbeesésének csillaghullása volt!

Midőn ugyanis e történelmi esemény Debreczenben lejátszódott, az orosz segélyhad Erdélyben, Bem honvédéivel már erősen mérkőzött, Panjutin egy másik hatalmas orosz hadsereggel szintén átlépte a haza határát. Paskjevics herczeg pedig töméntelen haddal Galiczia felől már közel járt Magyarország északi határaihoz.

A mi ezután hazánkat érte, arról a történelem *gyászapjain* hűségesen beszámolt.

Vae victis!

De Isten, a magyarok istene! feléleszté irántunk az egész világ rokonszenvét. Nem engedé, hogy elveszszünk, aminthogy bízunk benne, hogy majd ha egykor, mitől az ég kegyelme őrizzen, megkondul a Duna és Tisza közti tereken a vészharang és megindul a késmarkolatig való tusa: a fajharcz — akkor is a mi istenünk meg fogja a kora enyészettől óvni az ő népét.

Ő ezt már többször tévé!

Mert vajmi sokszor közel fejünk fölött sügött már az *enyészet angyala*.

Tűzzel, vassal nem bírának kiirtani.

A szellemet kísérelték meg bennünk megölni.

Elaltatának s midőn felébredénk és ellene-seink látták, hogy meg nem haltunk; nyelvünket, a lélek istenes zenéjét iparkodának keblünk-ből elrabolni.

Működtek vadul a vészbíróságok véres bérenczei: Ampringen, Caraífa, Castaldo, Haynau és annyian.

Nem bírtak velünk!

Vagy nem e az örök gondviselés örködésének köszönhetjük, hogy midőn valamennyi hódító nemzet idő folytán nyelvét felejtve a meghódított népbe beolvadt, addig a magyar az egyet-

len néptörzs Európában, mely szép hangzatos nyelvét ősi alakjában manapig híven megőrizte?

S vájjon mi sors érte Ecsegi bácsit?

Rájárt az idő, mit tehetett egyebet: felcsapott honvédnek.

Zászlótartó volt.

Szőregnél az ellenséges kartács mindkét karját elsodorta.

A szabadságharcz lezajlása után, Pest utczáin honvédsapkával fején, vállaira vetett ócska honvédköpenyben álldogált és várta a jószívű emberek alamizsnáját.

Saphir remek költeményében (a csonka honvédben) őtet énekelte meg.

